

Universiteit Twente, Faculteit Management en Bestuur
Opleiding Bestuurskunde

Sociale cohesie en veiligheidsbeleving

*Een onderzoek naar de invloed van sociale cohesie
op de veiligheidsbeleving in de wijken van de
gemeente Hengelo*

Bacheloropdracht Bestuurskunde
Door: M. Grunder (s1029231)

Examinator: Dr. M.S. de Vries
Meelezer: Dr. A.J.J. Meershoek

Datum: 28 januari 2013
Plaats: Enschede

Voorwoord

Voor u ligt mijn scriptie die ik heb geschreven ter afronding van mijn Bacheloropleiding Bestuurskunde aan de Universiteit Twente te Enschede. Met dit verslag hoop ik bij te dragen aan het onderzoek naar het fenomeen sociale cohesie in de wijk en de invloed op de veiligheidsbeleving van haar bewoners.

Deze scriptie is met dank aan een aantal personen tot stand gekomen. Allereerst wil ik senior beleidsonderzoeker Peter Scheltinga van de gemeente Hengelo bedanken voor zijn hulp met het analyseren en selecteren van de juiste variabelen van het Integrale Veiligheidsmonitor 2011 bestand en zijn altijd even vlotte en nuttige feedback wanneer ik moeilijkheden had met de analyse.

Matthias Matzner wil ik bedanken voor zijn specifieke ondersteuning op het gebied van datamanipulatie. Natuurlijk wil ik ook mijn examinerator Marsha de Vries bedanken voor haar kritische blik en hulp gedurende het schrijven van mijn scriptie. Tevens wil ik mee-lezer Guus Meershoek bedanken voor het lezen van mijn verslag en het geven van feedback.

Tot slot wil ik ook mijn ouders, vrienden en kennissen bedanken. Mijn ouders dank ik voor hun vertrouwen in mij en hun onvoorwaardelijke steun. Vrienden en kennissen dank ik voor het doorlezen van mijn scriptie en deze waar nodig te voorzien van tips. Bovenal wil ik mijn vriend bedanken voor zijn altijd positieve en opbeurende woorden.

Rest mij nog u veel leesplezier te wensen.

M. Grunder

Enschede, januari 2013

Samenvatting

Veiligheid en sociale cohesie zijn thema's waar de afgelopen jaren veel aandacht aan wordt besteed. Doorgaans wordt er binnen het overheidsbeleid, maar ook daarbuiten, gesteld dat wanneer er sprake is van een sterke sociale cohesie dit een positief effect heeft op iemands veiligheidsbeleving. Hieruit volgen in beleidsplannen concrete ontwikkelingen om de veiligheid in wijken te vergroten door de sociale cohesie in een buurt te versterken.

In dit onderzoek wordt gekeken of er in de wijken van de gemeente Hengelo ook sprake is van een dergelijke positieve relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving. Hiervoor zijn data van de Integrale Veiligheidsmonitor 2011 gebruikt. Deze monitor is een bevolkingsonderzoek op zowel landelijk, regionaal als lokaal niveau waarbij onderzoek wordt gedaan naar onder andere veiligheid, leefbaarheid en slachtofferschap. Hiervoor wordt door het Centraal Bureau voor Statistiek een steekproef uit de Gemeentelijke Basisadministratie getrokken. Door de gemeente Hengelo is een onderscheid gemaakt tussen aandachtsbuurten en wijken. Deze aandachtsbuurten zijn wijken die door de gemeente als de probleemgebieden zijn aangemerkt, onder andere ten aanzien van veiligheid.

Voordat de data-analyse is uitgevoerd is een literatuuronderzoek gedaan om een antwoord te kunnen geven op de vraag wat er wordt verstaan onder sociale cohesie en wat bekend is over de invloed van sociale cohesie op de veiligheidsbeleving van burgers. Door het Sociaal en Cultureel Planbureau wordt sociale cohesie als volgt omschreven: *“Sociale cohesie is de mate waarin mensen in hun gedrag en beleving uitdrukking geven aan hun betrokkenheid bij maatschappelijke verbanden in hun persoonlijk leven, als burger in de maatschappij en als lid van de samenleving”*. In dit onderzoek staat de horizontale sociale cohesie op buurtniveau centraal, ook wel buurtgebonden sociale cohesie genoemd. Horizontale sociale cohesie betreft de samenhang tussen en binnen groepen buurtbewoners en buurtgebonden sociale cohesie wordt omschreven als de mate waarin burgers in een buurt zijn geïntegreerd, daarin participeren en

zich identificeren met de buurt. Voor dit onderzoek wordt tevens gebruik gemaakt van de door Bolt en Torrance (2005) ontwikkelde drie componenten van sociale cohesie op buurtniveau, namelijk sociale participatie, normen en waarden en identificatie. De relatie tussen sociale cohesie met deze drie componenten en veiligheidsbeleving wordt in de literatuur positief verondersteld. Daarom zijn de hypothesen in dit onderzoek zo opgesteld, met de voornaamste verwachting dat sociale cohesie een positief effect heeft op de veiligheidsbeleving. Uit de data-analyse is echter gebleken dat er in de wijken van de gemeente Hengelo sprake is van een negatieve relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving. Ook bij twee van de drie componenten van sociale cohesie is een significante negatieve relatie gevonden, namelijk sociale participatie en identificatie met de buurt. Opvallend is dat juist in de aandachtsbuurten hoge gemiddelde waarden van sociale cohesie zijn gevonden. Een verklaring hiervoor kan zijn dat uit analyse van het beleid van de gemeente Hengelo ten aanzien van sociale cohesie in de wijk is gebleken dat in de aandachtsbuurten doorgaans meer nadruk ligt op het stimuleren van de sociale samenhang middels allerlei buurtinitiatieven. Daarnaast is er tussen de aandachtsbuurten onderling en tussen de aandachtsbuurten en wijken geen verschil gevonden in de relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving, maar juist tussen de 'gewone' wijken wel. Mogelijk doordat een door de gemeente aangeduide gewone wijk gezien de gevonden waarden als aandachtsbuurt zou kunnen worden aangemerkt; wellicht ook een logisch gevolg van het feit dat de gemeente haar aandacht mogelijk te veel vestigt op de aandachtsbuurten als het gaat om het beleid ten aanzien van sociale cohesie.

De conclusie van dit onderzoek spreekt eerdere bevindingen van onderzoeken naar de relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving tegen. Een van de mogelijke oorzaken hiervoor is dat in de meeste eerdere onderzoeken wordt gekeken naar de onveiligheidsgevoelens, terwijl in dit onderzoek de invloed van sociale cohesie op de veiligheidsbeleving wordt onderzocht. Bij deze veiligheidsbeleving wordt ook gevraagd naar de risicoperceptie, oftewel de inschatting van de kans dat de respondent komend jaar slachtoffer wordt van een drietal misdaden. Deze vraagstellingen blijven bij het meten van

onveiligheidsgevoelens in deze vorige onderzoeken achterwege. Daarnaast kan de bevinding dat de hoogste waarden van sociale cohesie juist in de aandachtsbuurten zijn gevonden, naast de verklaring dat de gemeente in haar beleid ten aanzien van sociale cohesie meer nadruk legt op aandachtsbuurten, ook zijn gebaseerd op de wetenschap dat sociale cohesie in deze 'probleemgebieden' juist als compensatiefactor optreedt voor andere missende factoren.

Dit onderzoek wordt afgesloten met een aantal aanbevelingen voor de gemeente. Zo moet deze zich realiseren dat het investeren in sociale cohesie in de aandachtsbuurten een logische stap is om de leefbaarheid in deze wijken te vergroten, maar de overige wijken moeten daarmee niet uit het oog worden verloren. Uit analyse van de wijkprogramma's blijkt namelijk dat het beleid van de gemeente omtrent sociale cohesie zich voornamelijk richt op die wijken waar ook aandachtsbuurten gelegen zijn. Daarnaast wordt in de aanbevelingen aangehaald dat het investeren in sociale cohesie nog niet de oplossing is voor het veiligheidsprobleem in de aandachtsbuurten. Het direct meer investeren in veiligheid in de wijk lijkt vanzelfsprekender, middels bijvoorbeeld het vergroten van de inzet van politie en/of wijkagenten. Bewoners van achterstandswijken betrekken namelijk minder snel politie en andere instanties bij hun problemen. Ze hebben weinig contact met en vertrouwen in de lokale overheid en doorgaans voelen zij zich vervreemd van politie en justitie. Uit eerder onderzoek kan worden geconcludeerd dat het sterker inzetten op publieke sociale controle in die wijken loont. Tevens blijkt dat ondersteuning van actieve bewoners door de politie en andere overheidsinstanties bijdraagt aan de veiligheid in de wijk. Tot slot heeft onderzoek uitgewezen dat onder andere de aanwezigheid van sport- en speelvelden de leefbaarheid en veiligheid in probleemwijken nauwelijks verbeteren. Mogelijk trekken deze velden gebruikers aan die voor overlast zorgen, waardoor dit de veiligheidsbeleving negatief beïnvloedt. Het is voor de gemeente van belang dat zij controleert of deze velden wel juist gebruikt worden en geen broedplaats voor criminaliteit worden.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	7
1.1 Achtergrond van het onderzoek.....	7
1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen.....	8
1.3 Onderzoeksopzet	8
1.4 Relevantie.....	9
2. Theoretisch kader	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Sociale cohesie.....	11
2.2.1 De definitie van sociale cohesie	11
2.2.2 De dimensies van sociale cohesie.....	13
2.3 De relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving	14
2.4 Het bevorderen van sociale cohesie	15
2.4.1 De Wet Maatschappelijke Ondersteuning.....	15
2.4.2 Interetnische contacten	16
2.4.3 Intergenerationele contacten.....	17
2.4.4 Klassenoverbruggende contacten	18
2.4.5 Herstructurering.....	19
2.5 Hypothesen.....	21
2.6 Conclusie.....	22
3. Onderzoeksmethode	25
3.1 Inleiding	25
3.2 Onderzoeksdesign	25
3.3 Dataverzameling.....	26
3.4 Conceptualiseren en operationaliseren	26
3.4.1 Sociale cohesie	26
3.4.2 Veiligheidsbeleving	28
3.5 Data-analyse.....	29
4. Resultaten	31
4.1 Inleiding	31
4.2 De wijken van Hengelo en sociale cohesie	31
4.2.1 De Binnenstad	31
4.2.2 De Hengelose Es.....	32
4.2.3 Noord	33
4.2.4 Hasseler Es.....	33
4.2.5 Groot Driene.....	34
4.2.6 Berflo Es.....	34
4.2.7 Wilderinkshoek.....	35
4.2.8 Woolde.....	35
4.2.9 Slangenbeek.....	35
4.2.10 Buitengebied	35
4.3 Sociale cohesie en veiligheidsbeleving	36
4.3.1 Sociale cohesie	36
4.3.2 Veiligheidsbeleving	40
4.4 De relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving in de wijken	42
4.5 Conclusie.....	44
5. Conclusie, discussie en aanbevelingen	46

5.1 Conclusie.....	46
5.2 Discussie	47
5.3 Aanbevelingen.....	49
Literatuur	52
Bijlage 1 Tabellen SPSS.....	57
Bijlage 2 Fisher's Z toets.....	59

1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de achtergrond van het onderzoek, de probleemstelling en onderzoeksvragen, de onderzoeksopzet en tot slot de relevantie van het onderzoek behandeld.

1.1 Achtergrond van het onderzoek

Veiligheid is een begrip dat steeds belangrijker wordt gevonden. Niet alleen de media besteden hier veel aandacht aan, maar ook justitie en de politiek stellen het op als een belangrijk thema. Door deze groeiende belangstelling voor veiligheid en veiligheidsbeleving is het belangrijk dat er mogelijke oorzaken worden gevonden voor het veiligheidsprobleem, feit is namelijk dat een kwart van de Nederlanders zich wel eens onveilig voelt (CBS, 2012). In de wetenschappelijke literatuur wordt gesproken van een containerbegrip of een semantisch sleepnet (Boutellier, 2005) wanneer men het over het begrip veiligheid heeft, om hiermee aan te duiden dat achter deze noemer heel veel schuil gaat. Om enigszins orde te scheppen in de wirwar van betekenissen is er onder andere een onderscheid gemaakt tussen objectieve veiligheid en subjectieve veiligheid. Laatstgenoemde is voor dit onderzoek van belang, aangezien hierbij de veiligheidsbeleving van burgers centraal staat en niet de daadwerkelijke cijfers van de criminaliteit die gepleegd wordt, ofwel de objectieve veiligheid. De subjectieve veiligheid kan door verschillende factoren worden beïnvloed. Zo hangt de veiligheidsbeleving nauw samen met sociale cohesie. Onderzoeken van onder andere de Hart et al. (2002) en Maas-de Waal en Wittebrood (2002) hebben aangetoond dat wanneer er sprake is van een sterke sociale cohesie in een buurt, dit ook een positieve invloed heeft op de veiligheidsbeleving van de buurtbewoners. Naast veiligheidsbeleving als containerbegrip staat ook sociale cohesie bekend als een breed begrip dat de samenhang tussen mensen en hun betrokkenheid bij de omgeving impliceert. Het is tevens een thema dat de laatste jaren steeds belangrijker is geworden in beleidsnota's, de media en waar ook veel internationale en nationale wetenschappelijke literatuur over is verschenen. Zelfs in de kersttoespraken van de koningin wordt met regelmaat aandacht geschonken aan sociale

verbondenheid. Afgelopen kerst nog sprak zij over het gemis aan maatschappelijke saamhorigheid en sociale samenhang.

Met dit onderzoek wordt bekeken hoe sterk de sociale cohesie is in de wijken van de gemeente Hengelo en in welke mate deze een invloed heeft op de veiligheidsbeleving van haar inwoners.

1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen

In dit onderzoek wordt uitgegaan van de hypothese dat een sterke sociale cohesie leidt tot een positievere veiligheidsbeleving. De stelling is dat de aanwezigheid van diverse dimensies van sociale cohesie op buurtniveau, welke in het theoretisch kader zullen worden behandeld, een invloed hebben op de veiligheidsbeleving in de wijk. De probleemstelling waar dit onderzoek antwoord op wil geven luidt: *“In welke mate heeft sociale cohesie invloed op de veiligheidsbeleving van burgers in de wijken van de gemeente Hengelo?”*.

Om deze probleemstelling te kunnen beantwoorden zijn enkele onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Wat wordt er verstaan onder sociale cohesie en wat is er bekend over de invloed van sociale cohesie op de veiligheidsbeleving van burgers?
2. Wat weten we over de sociale cohesie in de wijken van Hengelo?
3. Wat is er bekend over de veiligheidsbeleving in de wijken van Hengelo?
4. In hoeverre is er sprake van verschil in de relatie sociale cohesie en veiligheidsbeleving tussen de wijken en hoe kan een eventueel verschil worden verklaard?

1.3 Onderzoeksopzet

Voor de analyse wordt gebruik gemaakt van het Integrale Veiligheidsmonitor 2011 bestand van de gemeente Hengelo. Door middel van een bivariate analyse wordt in SPSS de correlatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving getoetst, omdat zowel de sociale cohesie als de veiligheidsbeleving op kwantitatief meetniveau worden geanalyseerd. Sociale cohesie valt onder de intervalschaal en daarmee onder het kwantitatieve meetniveau, echter is bij de variabele veiligheidsbeleving sprake van een ordinaal meetniveau en het zou

daarmee onder het kwalitatieve meetniveau moeten vallen. De grote hoeveelheid items die beschikbaar zijn bieden echter de mogelijkheid deze toch als kwantitatief meetniveau te interpreteren. Door middel van een Fisher's Z toets worden de diverse wijken uiteindelijk vergeleken, om zo na te gaan of de relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving verschilt tussen de wijken. Hierbij worden de wijken onderling, de aandachtsbuurten onderling en uiteindelijk de wijken met de aandachtsbuurten vergeleken.

1.4 Relevantie

Relevantie is op te delen in sociale relevantie en wetenschappelijke relevantie, waarmee je met sociale relevantie bekijkt of het onderzoek maatschappelijk relevant is; is er baat bij dat dit onderzocht wordt? Wetenschappelijke relevantie benadert het onderzoek op een andere wijze, namelijk of het ook in de wetenschappelijke wereld een aandeel heeft. Voegt het onderzoek iets toe aan de bestaande theorieën en kennis?

Met dit onderzoek zal op het sociaal relevante vlak worden bijgedragen doordat sociale cohesie en veiligheidsbeleving thema's zijn waarvoor de aandacht erg is toegenomen; zowel in de media, de politiek als in de alledaagse gesprekken kan men opmerken dat zowel sociale cohesie als veiligheid hier een belangrijk deel van uitmaken. Door deze groeiende belangstelling zal het ook belangrijk worden gevonden dat er onderzoek naar deze onderwerpen wordt gedaan. Mogelijk komt uit dit onderzoek naar voren dat er een relatie bestaat tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving en hoe sterk deze eventuele relatie is.

Beleidsplannen kunnen dan bijvoorbeeld in de toekomst op die punten worden toegespitst die zullen zorgen voor een sterkere sociale cohesie en wellicht daaruit volgend ook een hogere veiligheidsbeleving. Men kan hierbij denken aan het investeren in bijvoorbeeld meer openbare gelegenheden in wijken of het creëren van een intensiever contact tussen wijkagent en buurtbewoners. Op zo'n manier zal worden geïnvesteerd in de identiteit van de wijken.

Ook op het wetenschappelijk gebied zal het onderzoek een aandeel hebben. De algemene theorieën die reeds bestaan rond sociale cohesie, welke in het theoretisch kader worden besproken, worden in dit onderzoek toegepast op de wijken van de gemeente Hengelo. Naar de relatie tussen sociale cohesie en haar invloed op veiligheidsbeleving is op wijkniveau nog weinig vergelijkend onderzoek gedaan, waardoor dit onderzoek specifieke kennis toevoegt aan de reeds bestaande, meer algemene kennis. Wanneer uit dit onderzoek duidelijk wordt hoe het gesteld is met de relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving in de wijken van de gemeente Hengelo, dan kan dit na het onderzoek in verband worden gebracht met de theorie.

2. Theoretisch kader

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de eerste deelvraag behandeld. Deze luidt als volgt: *“Wat wordt er verstaan onder sociale cohesie en wat is er bekend over de invloed van sociale cohesie op de veiligheidsbeleving van burgers?”*. Om een antwoord op deze deelvraag te kunnen geven is een literatuurstudie gedaan omtrent sociale cohesie, haar relatie tot veiligheidsbeleving en het bevorderen van sociale cohesie.

In dit onderzoek wordt de relatie tussen twee multidimensionale begrippen gedefinieerd: zowel veiligheidsbeleving als sociale cohesie zijn begrippen met vele betekenissen. Vandaar dat in dit theoretisch kader nader stil wordt gestaan bij sociale cohesie en haar relatie met veiligheidsbeleving. In paragraaf 2.2 wordt het begrip sociale cohesie besproken, waarna in paragraaf 2.3 de invloed van sociale cohesie op veiligheidsbeleving wordt behandeld. In paragraaf 2.4 wordt ingegaan op het bevorderen van sociale cohesie. Daarna zullen in paragraaf 2.5 de hypothesen worden opgesteld en tot slot zal in paragraaf 2.6 een korte conclusie worden gegeven.

2.2 Sociale cohesie

2.2.1 De definitie van sociale cohesie

Zoals in de inleiding al werd genoemd bestaan er vele definities van het begrip sociale cohesie. Het wordt door het Sociaal en Cultureel Planbureau als volgt omschreven: *“Sociale cohesie is de mate waarin mensen in hun gedrag en beleving uitdrukking geven aan hun betrokkenheid bij maatschappelijke verbanden in hun persoonlijk leven, als burger in de maatschappij en als lid van de samenleving”* (Schnabel, 2000). Dit onderzoek is gericht op de horizontale sociale cohesie op buurtniveau, ook wel buurtgebonden sociale cohesie genoemd. Horizontale sociale cohesie betreft de samenhang tussen en binnen groepen buurtbewoners. Buurtgebonden sociale cohesie wordt gedefinieerd als de mate waarin burgers in een buurt zijn geïntegreerd, daarin participeren en zich identificeren met de

buurt. Daarbij moet men zich realiseren dat buurtgebonden sociale cohesie een kenmerk is van een systeem: dat van de buurt en haar bewoners en dus niet van individuele bewoners. Echter wordt de mate van sociale cohesie wel bepaald door het gedrag, de houding en de percepties van individuele bewoners (Vreke et al., 2010). Sociale samenhang wordt in de literatuur ook wel een gradueel begrip genoemd dat zich op verschillende sociale systemen (zoals het gezin, familie, vereniging of samenleving) en schaalniveaus (zoals de straat, buurt, stad of natie) voor kan doen (Bolt en Torrance, 2005). Maar sociale cohesie op het ene niveau betekent niet dat dit altijd leidt tot sociale cohesie op een ander, hoger schaalniveau (Pahl, 1991). Positieve effecten op bijvoorbeeld groepsniveau kunnen zorgen voor negatieve effecten op individueel niveau. Door een sterke groepsdruk en sociale controle kunnen individuen een gebrek aan keuzevrijheid ervaren. Sociale samenhang binnen de ene groep betekent ook dat anderen die niet tot deze groep behoren er geen deel van uitmaken. Daarbij geldt vaak dat hoe sterker deze interne sociale cohesie in de groep, hoe strikter deze grens ook wordt gehandhaafd (De Hart et al., 2002). Op zo'n manier kan sociale cohesie door de sterke interne gerichtheid van de groepen leiden tot het afsluiten van de samenleving en het hanteren van groepsnormen die in de omringende samenleving worden betwijfeld. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan sekten, jeugdbendes of terroristische organisaties. Vaak verliezen dergelijke groepen aan openheid naarmate de netwerken dichter worden, met dus meer interne sociale cohesie (Schnabel et al., 2008).

Uit het voorgaande blijkt dat sociale cohesie niet altijd kan worden gezien als een positief begrip, deze blijkt ook negatieve kanten te hebben. Tevens is het een begrip geworden waar vandaag de dag veel aandacht naar uitgaat. Wat ooit begon als een belangrijk sociologisch thema, is uitgegroeid naar een beduidend onderwerp van de huidige politiek en beleidsvoering. Aan het einde van de negentiende eeuw werd de eerste sociologische formulering van het begrip sociale cohesie vastgelegd. De moderne sociologen maakten zich in de tweede helft van de negentiende eeuw zorgen over de ontwrichtende gevolgen van de snelle maatschappelijke dynamiek en industriële revolutie (de Hart et al., 2002). De laatste jaren wordt sociale cohesie gezien als het remedie tegen de

hedendaagse maatschappelijke problemen zoals het individualisme en de normvervaging. Problemen ten gevolge van een gebrek aan sociale cohesie lijken vooral in wijken met een lage sociaaleconomische status voor te komen. De hedendaagse interpretatie van sociale cohesie lijkt door deze probleemwijken binnen grote steden geïnspireerd en kiest zijn uitgangspunt in groepen die de sociale orde verstoren of groepen die maatschappelijk op een zijspoor dreigen te raken (de Hart et al., 2002).

2.2.2 De dimensies van sociale cohesie

Zoals in de vorige paragraaf al is aangegeven, is sociale cohesie een multidimensionaal begrip en kan het zich op meerdere schaalniveaus voordoen. Forrest en Kearns (2000) onderscheiden vijf dimensies van sociale cohesie: gemeenschappelijke normen en waarden, sociale controle en sociale orde, sociale solidariteit en welvaartsverschillen, sociale netwerken en sociaal kapitaal en identificatie met de buurt (buurtbinding). De relevantie van deze dimensies hangt onder andere af van het schaalniveau. Zo zullen op nationaal niveau vooral de opbouw en bevordering van gemeenschappelijke waarden en de sociale solidariteit belangrijk zijn, maar ook het verminderen van welvaartsverschillen tussen regio's en steden is op dit niveau van belang. Op stedelijk en regionaal niveau is elk van de dimensies in meer of mindere mate van belang (Bolt en Torrance, 2005). Op buurtniveau is volgens Forrest en Kearns (2000) alleen de dimensie van de sociale solidariteit niet van belang.

Bolt en Torrance (2005) stellen dat de gemeenschappelijke normen en waarden en de dimensie van de sociale orde en controle in het verlengde liggen van elkaar, bij beide dimensies staan namelijk normen en waarden centraal. Zij onderscheiden daarom in navolging van Forrest en Kearns drie componenten als het gaat om sociale cohesie op buurtniveau:

- Sociale participatie (gedragscomponent). Sociale cohesie komt tot stand doordat mensen contacten leggen en deelnemen aan het maatschappelijk leven. De gedragscomponent is essentieel voor sociale samenhang.
- Gedeelde opvattingen (normen en waarden component). Deze component betreft de mate waarin normen en waarden worden gedeeld. Voor een deel is de

mate van sociale cohesie in een buurt afhankelijk van gelijkgerichte opvattingen onder de buurtbewoners.

- Identificatie (belevingscomponent). Het derde element bevat de mate waarin mensen zich identificeren met de buurtgenoten. Een sterke buurtbinding zal doorgaans ook een sterke sociale cohesie tot gevolg hebben.

Deze drie componenten van Bolt en Torrance zullen in dit onderzoek worden gebruikt bij de operationalisering van sociale cohesie op wijkniveau.

2.3 De relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving

De eerste theorieën over de relatie tussen sociale cohesie en veiligheid zijn afkomstig van de sociologische Chicago school in de eerste decennia van de twintigste eeuw. Hierin hebben Shaw en McKay (1942) met hun sociale desorganisatietheorie veel invloed uitgeoefend. Deze theorie stelt dat criminaliteit een uitvloeisel is van sociale desorganisatie. Deze desorganisatie wordt typerend geacht voor veel stedelijke buurten met een hoog aantal verhuizingen, waar de burens anoniem zijn, uiteenlopende etnische groepen ongemakkelijk samenleven, lokale organisaties zeldzaam zijn en kansarme jongeren deel uitmaken van eigen subculturen, afgezonderd van de wereld der volwassenen. Kortom: een woonomgeving, gekenmerkt door een in uiteenlopende opzichten zwakke sociale cohesie (De Hart et al., 2002). Volgens deze theorie is het van belang dat de aanwezigheid van sociale controle gebruikt wordt om de buurt veilig te houden. Wanneer buurtbewoners zelf ingrijpen wanneer dit nodig is, bijvoorbeeld door de politie in te schakelen, dan kunnen burgers hun buurt zelf veilig houden of veiliger maken.

In diverse onderzoeken wordt verondersteld dat veiligheid en sociale samenhang elkaar wederzijds beïnvloeden. Doorgaans ontstaat er een bepaalde binding met de buurt doordat mensen elkaar kennen, groeten en elkaar aanspreken op bijvoorbeeld ongewenst gedrag. Op zo'n manier wordt de onderlinge sociale cohesie bevorderd en is er minder kans op problemen als overlast en verloedering (Boers et al., 2008). Volgens Lee (2003) is alleen al de perceptie van sociale cohesie voldoende voor een positief effect op de

veiligheidsbeleving. Maas-de Waal en Wittebrood (2002) vinden in hun onderzoek het bewijs dat een sterke sociale cohesie een zelfstandig positief effect heeft op de veiligheid. Een sterkere sociale cohesie gaat zowel samen met een lager slachtofferrisico als met een geringere onveiligheidsbeleving. Ook de Hart et al. (2002) concluderen dat wanneer bewoners de fysieke en sociale kwaliteit van de buurt positief beschouwen, hun onveiligheidsbeleving gering is. Volgens Gijsberts et al. (2010) kunnen deze 'buurteffecten' niet helemaal de verklaring zijn, aangezien de verschillen in sociale cohesie ook bepaald kunnen worden door individuele kenmerken van buurtbewoners. De Hart et al. (2002) beargumenteren verder dat een geringe onderlinge betrokkenheid de bereidheid om rekening te houden met de burens bij bijvoorbeeld geluidsoverlast verlaagt en daardoor onveiligheidsgevoelens stimuleert.

2.4 Het bevorderen van sociale cohesie

2.4.1 De Wet Maatschappelijke Ondersteuning

Het bevorderen van sociale cohesie op buurtniveau is een doel waar veel gemeenten naar streven. De vorige paragraaf geeft er dan ook blijk van dat een sterke sociale cohesie zou moeten leiden tot een hoger veiligheidsgevoel en het wordt daarom vaak gezien als de oplossing voor het verbeteren van de leefbaarheid in een wijk. De Wet Maatschappelijk Ondersteuning geeft met haar eerste prestatieveld onder andere blijk van de aandacht die uitgaat naar het bevorderen van sociale cohesie in dorpen, wijken en buurten door de gemeenten. De Wet Maatschappelijke Ondersteuning stimuleert onder andere activiteiten die de onderlinge betrokkenheid in buurten en wijken vergroten. Er zijn veel manieren waarop de gemeente deze sociale samenhang kan stimuleren. Hierbij kan men denken aan het ontwikkelen van aantrekkelijke plekken waar verschillende groepen burgers elkaar kunnen ontmoeten, zoals bijvoorbeeld wijkcentra waar zorg- en welzijnsfuncties worden gecombineerd. Ook kan sport een grote rol spelen bij het bevorderen van de sociale cohesie in een dorp, wijk of buurt. Het eerste prestatieveld van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning kent twee belangrijke uitgangspunten: zo ontstaat de bevordering van sociale samenhang en leefbaarheid niet alleen door de inzet van de door gemeenten

gefinancierde professionele organisaties, tevens is de inzet van de bewoners zelf erg belangrijk, zo niet het belangrijkste. Het is dan ook van belang dat gemeenten bij de uitwerking van hun beleidsplannen aansluiten bij de initiatieven van de bewoners of hun initiatieven stimuleert om er op die manier voor te zorgen dat de voorzieningen in de wijk zo goed mogelijk aansluiten bij de wensen en behoeften van de bewoners. Tot slot houdt het tweede uitgangspunt van dit prestatieveld in dat de sociale cohesie wordt bevorderd door vast te houden aan het principe van algemeen naar bijzonder van bijzonder naar algemeen. Op lange termijn is het doorgaans voordeliger om oplossingen te kiezen die voor iedereen bruikbaar zijn en niet voor specifieke doelgroepen. Een groot voordeel hiervan is dat dit er ook voor zorgt dat bewoners meer mogelijkheid krijgen om direct of juist op meer afstand elkaar te ontmoeten.

Actief burgerschap en sociale cohesie zijn met de komst van de Wet op Maatschappelijke Ondersteuning weer actuele thema's, ook op het niveau van buurten en wijken. De Wet Maatschappelijke Ondersteuning streeft er namelijk naar dat iedereen meedoet, meehelpt en meedenkt, ook in hun eigen woon- en leefomgeving (Verhagen, 2008). Uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (2004) blijkt dat mensen met name in hun directe woonomgeving bereid zijn te participeren en verantwoordelijkheden te dragen. De buurt biedt daarom kansen hierop in te spelen.

2.4.2 Interetnische contacten

Om sociale cohesie te bevorderen en sociale segregatie een halt toe te roepen wordt de laatste jaren door beleidsmakers gebruik gemaakt van verschillende populaire strategieën, onder andere door ontmoetingen tussen mensen met diverse etnische-culturele achtergronden te stimuleren (Van Arum et al., 2009). De contacthypothese van Allport (1954) ligt aan de basis van veel projecten en initiatieven die gericht zijn op het stimuleren van sociale cohesie en de verbindingen tussen groepen burgers. Deze contacthypothese komt er op neer dat bekend bemindeert maakt: wanneer de frequentie van interactie tussen personen toeneemt, dan wordt ook de mate van sympathie voor elkaar groter.

Contact zou mensen moeten doen inzien dat bepaalde opvattingen en verwachtingen over leden van andere (etnische) groepen onjuist of ongegrond zijn. Verschillende onderzoeken laten echter zien dat contact evengoed kan resulteren in het standhouden van bestaande wij-zij opvattingen (Bovenkerk et al., 1985). Groepen leven langs elkaar heen en interacties blijven beperkt tot bewoners met dezelfde kenmerken, zoals etniciteit en klasse, woonverleden en levenservaring (van Stokkom en Toenders, 2010). Allport verbindt vier condities aan zijn theorie: er dient sprake te zijn van een relatief gelijke status in de contactsituatie, van een gemeenschappelijk doel, een functionele noodzaak tot samenwerking en steun van gezaghebbende autoriteiten. Door Pettigrew (1998) wordt er een vijfde conditie aan toegevoegd: een zekere mate van waardering, vertrouwdheid of vriendschapspotentieel, die ervoor zorgt dat men voor elkaar openstaat. Meertens, Prins en Doosje (2006) geven aan dat niet al deze condities noodzakelijk zijn, maar dat de positieve effecten het sterkst zullen zijn wanneer aan alle vijf condities wordt voldaan. En dat is nu juist het probleem: in veel buurten lijkt de aanwezigheid van al deze condities onmogelijk en daarmee mist men het fundament voor het stimuleren van interetnische contacten.

2.4.3 Intergenerationele contacten

Halverwege de jaren negentig is ook een andere invalshoek geïntroduceerd om de conflicterende verschillen tussen buurtbewoners te beperken en sociale samenhang in de buurt te bevorderen. Hierin staat de intergenerationele buurtontwikkeling centraal (van Arum et al., 2009). Vertrekpunt van deze theorie zijn niet de achterstanden en tekorten, maar de competenties van de bewoners. *“Intergenerationele buurtontwikkeling is het proces waarbij op doelgerichte, planmatige en samenhangende wijze ontwikkelingskansen van kinderen, tieners jongeren en ouderen worden vergroot en de sociale infrastructuur in een gebied (buurt, wijk, dorp) wordt versterkt. Dit gebeurt door middel van het stimuleren en faciliteren van interacties, waarin mensen van verschillende generaties kennis, ervaringen, vaardigheden, diensten, aandacht en andere vormen van sociaal kapitaal uitwisselen op basis van wederkerigheid en een concreet maatschappelijk belang of doel”* (Penninx, 1999). Intergenerationele

buurtontwikkeling berust op het principe van empowerment: het benutten van de diversiteit tussen generaties en van daaruit sociaal en cultureel kapitaal versterken van de betrokken deelnemers. Met intergenerationele projecten kunnen veel doelen worden nagestreefd: het terugdringen of voorkomen van sociaal isolement, sociale steun bieden aan gezinnen, sociale activering bieden aan jongeren en ouderen om zo de buurt veilig en leefbaar te houden (van Arum et al., 2009).

2.4.4 Klassenoverbruggende contacten

Beleidsmakers streven er naar om processen zoals intolerantie en segregatie te stoppen. Het doel om contact tussen groepen die ver van elkaar staan te vergroten heeft echter ook een andere reden. Er wordt namelijk verondersteld dat van contacten tussen kansarmen en kansrijken een verheffende werking uitgaat: deze contacten zouden kwetsbare groepen kansen bieden om hogerop de maatschappelijke ladder te komen. Momenteel worden in tal van naoorlogse wijken gemengde milieus met koop- en huurwoningen gerealiseerd met de gedachte dat differentiatie van de woningvoorraad resulteert in een beter sociaal evenwicht, zowel in termen van sociaaleconomische status als etniciteit (van Arum et al., 2009). In de volgende paragraaf over herstructurering wordt hier dieper op ingegaan. Al in de jaren zeventig werd door Granovetter (1973) geconcludeerd dat sporadische contacten tussen mensen met een afwijkende sociaaleconomische achtergrond – door hem *weak ties* genoemd – een kansrijke mogelijkheid zijn voor sociale stijging: het zijn juist de zwakke bindingen die achterblijvers de kans bieden om te profiteren van sociale netwerken die een opening bieden richting, bijvoorbeeld het onderwijs of de arbeidsmarkt. Putnam (2000) spreekt ook wel van *bonding* en *bridging*. Mensen die zich in een achterstandspositie bevinden beschikken wel over ondersteunende netwerken van lotgenoten (*bonding*), maar zijn niet of nauwelijks in staat tot *bridging*: bruggen slaan naar mensen van een hogere, betere sociaaleconomische status. Putnam concludeert dat de heterogeniteit van iemands sociale netwerk zijn maatschappelijke kansen ook ten goede komt: wie toegang krijgt tot het sociale netwerk van een geslaagde buur vergroot in potentie zijn mogelijkheden tot

stijging op de maatschappelijke ladder (van Arum et al., 2009).

2.4.5 Herstructurering

Naast het stimuleren van contacten wordt door gemeenten ook vaak voor een herstructureringsbeleid gekozen als oplossing voor het bevorderen van sociale cohesie. Dit gebeurt door middel van het aanbrengen van meer verscheidenheid in de woningvoorraad in buurten. Herstructurering vindt al decennialang plaats in Nederland. In de jaren vijftig en zestig werd met een grootschalige sloop de kwaliteitsachterstand in verkrotte vooroorlogse wijken aangepakt. In de jaren zeventig werden bestaande woningen verbeterd en rond eind jaren tachtig en negentig veranderde het beleid: er werd niet langer de nadruk gelegd op verwaarlozing en achterstallig onderhoud van de woningvoorraad, maar op de sociale problemen. Men vond dat een tweedeling van de bevolking langs sociaaleconomische en etnische lijnen moest worden voorkomen. Hoewel de doelstellingen van het stedelijke vernieuwingsbeleid aan veranderingen onderhevig zijn geweest, blijft de veronderstelling bestaan dat er een betekenisvolle relatie is tussen herstructurering, verbetering van de sociale cohesie en de leefbaarheid en veiligheid in de buurt (Schnabel et al., 2008). Een gemixte wijk zou bijdragen aan de sociale cohesie en leefbaarheid van de wijk (Bolt en van Kempen, 2008; Veldboer et al., 2002). Door het bouwen van nieuwe, duurdere (koop)woningen kan een sociale mix in een buurt de sociale segregatie tegengaan en sociale cohesie versterken. Wanneer kapitaalkrachtige bewoners in nieuwe koopwoningen worden aangetrokken, dan wordt een deel van de oorspronkelijke bewoners doorgaans gedwongen de buurt te verlaten. Door beleidsmakers wordt verwacht dat hierdoor de leefbaarheid en veiligheid in de buurt zullen toenemen, de kwaliteit van de buurt verbetert en de sociale integratie toeneemt. Stedelijke herstructurering en het verbeteren van de woningvoorraad zouden dus de sleutels zijn om een sterkere sociale structuur en een gunstiger sociaal klimaat in de buurt te vestigen (van Stokkom en Toenders, 2010).

Toch zijn er in de wetenschappelijke literatuur ook argumenten tegen het

zogenaamde meningsbeleid te vinden. Zo is het creëren van een sociale of etnische mix lastig, omdat dit niet in overeenstemming is met de woonvoorkeuren van veel mensen (van Bergeijk et al., 2008). Onderzoek van Van Ham en Feijten (2008) toont aan dat autochtonen niet graag in een buurt wonen met een aanzienlijk aandeel allochtonen. Ook blijkt dat mensen met hogere inkomens meer de neiging hebben zich in ruimtelijk opzicht te distantieren van lagere inkomens. Mensen met een hoger inkomen en een hogere opleiding hebben nu eenmaal meer keuzevrijheid en kunnen daarom hun leven zo inrichten dat zij naast soortgelijken komen te wonen (Fischer, 1982). Een ander argument tegen het mengingsbeleid is dat het in de praktijk doorgaans niet de voordelen oplevert die beleidsmakers van tevoren verwachten (van Bergeijk et al., 2008). Het blijkt namelijk dat niet een heterogene, maar juist een homogene bevolkingssamenstelling een betere basis is voor sociale cohesie. Dit kan onder andere worden geconcludeerd naar aanleiding van onderzoek van Putnam (2007). Hij vindt bewijs dat naarmate de etnische diversiteit in een wijk groter is, er sprake is van onder andere minder vertrouwen in lokale politici en medemensen. Etnische heterogeniteit heeft tevens een negatieve invloed op het aantal kennissen en vrienden en op de bereidheid zich voor de wijk of voor een vrijwilligersorganisatie in te zetten. Ook in Nederland is onderzoek gedaan naar het effect van etnische heterogeniteit op sociale cohesie. Lancee en Dronkers (2008) concluderen met hun onderzoek ook dat etnische diversiteit een negatief effect heeft op de sociale cohesie. Naarmate de wijk heterogener is, hebben mensen minder vertrouwen in hun burens en voelen zij zich ook minder verbonden met de buurt. Meer onderzoeken wijzen uit dat de effecten van herstructurering op sociale cohesie niet onverdeeld positief zijn. Onderzoek van Van Beckhoven en Van Kempen (2006) in de Utrechtse wijken Hoograven en Kanaleneiland laat zien dat er niet veel contact is tussen oude en nieuwe bewoners van de wijk: nieuwe bewoners hebben vaak hun sociale contacten buiten de wijk. Ook Bolt en Torrance (2005) concluderen dat in de Haagse buurt Bouwlust en het Utrechtse Hoograven weinig contacten zijn tussen bewoners in de nieuwbouw en oudbouw en tussen allochtonen en autochtonen. Nieuwbouw lijkt tevens geen impuls te zijn voor andere aspecten van sociale cohesie. Tussen bewoners van oudbouw en nieuwbouw zijn namelijk weinig verschillen

gevonden in de opvattingen over hoe men zich zou moeten gedragen in de wijk. Dit geldt ook voor de mate van verbondenheid met de wijk: bewoners van de nieuwbouw voelen zich niet meer of minder verbonden met de buurt dan de bewoners van de oudbouw. Uit onderzoek van Ouwehand en Davis (2004) in zes wijken verspreid over Nederland blijkt zelfs dat de sociale cohesie in herstructureringswijken er eerder op achteruit is gegaan dan vooruit. Volgens Uitermark e.a. (2007) zou dit komen doordat de sociale afstand tussen buurtbewoners alleen maar toeneemt als gevolg van de instroom van (relatief) welgestelde huishoudens. Als dit ook nog eens gepaard gaat met een gebrek aan investeringen in de oudbouw, dan neemt het risico op sterke fysieke en sociale tegenstellingen binnen de buurt alleen maar toe (Kleinhans e.a., 2007).

2.5 Hypothesen

De probleemstelling die centraal staat gedurende dit onderzoek: *“In welke mate heeft sociale cohesie invloed op de veiligheidsbeleving van burgers in de wijken van de gemeente Hengelo?”* kan worden beantwoord na de data-analyse, waarin enkele hypothesen zullen worden getoetst. De hypothesen zijn opgesteld aan de hand van de drie componenten van Bolt en Torrance (2005) die in paragraaf 2.2.2 zijn behandeld. De volgende hypothesen zijn geformuleerd:

Hypothese 1: In wijken met veel sociale participatie is sprake van een positievere veiligheidsbeleving dan in wijken waar weinig sociale participatie is.

De gedragscomponent is essentieel voor sociale cohesie. Interessant is om met dit onderzoek te bekijken welke invloed sociale participatie heeft.

Diverse onderzoeken laten namelijk zien dat sociale activiteiten zich grotendeels buiten de buurt afspelen en dat daarom de interactie met bewoners gering is (Van der Horst e.a., 2001; Bolt en Torrance, 2005). Van der Horst e.a. (2001) stellen dat de sociale kwaliteit van de buurt niet alleen kan worden afgelezen uit het aantal sociale contacten, maar dat ook het gevoel van verbondenheid met de buurt en buurtbewoners een grote rol speelt. Deze verbondenheid kan ook zonder contacten met buurtbewoners al bestaan.

Hypothese 2: In wijken waar overeenstemming is over de wijze waarop men zich dient te gedragen is sprake van een positievere veiligheidsbeleving dan in wijken waar weinig tot geen overeenstemming is over de wijze waarop men zich dient te gedragen.

Voor een deel is de mate van sociale cohesie in een buurt afhankelijk van gelijkgerichte opvattingen onder de buurtbewoners. Uit eerder onderzoek wordt geconcludeerd dat gelijkgerichte opvattingen over de wijze waarop de buurt wordt bewoond belangrijker zijn geworden voor het dagelijks leefklimaat (Van Beckhoven en Van Kempen, 2002). Bolt en Torrance (2005) stellen dat buurten zonder sociale problemen worden gekenmerkt door het ontbreken van hechte sociale netwerken. Het geheim van deze buurten is de vanzelfsprekende overeenstemming op relevant geachte punten voor het leefklimaat van de buurt.

Hypothese 3: In wijken waar sprake is van een sterke buurtbinding ervaart men een positievere veiligheidsbeleving dan in wijken waar sprake is van een zwakke buurtbinding.

Het derde element bevat de mate waarin mensen zich identificeren met de buurt en buurtgenoten. Volgens Bolt en Torrance (2005) heeft dit aspect te maken met een bepaald gevoel dat bij mensen opkomt wanneer men praat over de buurt en woonomgeving. Trots, imago en gevoelens van verbondenheid worden vaak geassocieerd met de omgeving waarin men woont. Onder andere van der Horst e.a. (2001) stellen dat er door de globalisering een toenemende behoefte is aan identificatie met het lokale. In de steeds groter wordende wereld is men op zoek naar het vertrouwde en de geborgenheid in de nabije omgeving.

2.6 Conclusie

In dit hoofdstuk is ingegaan op de deelvraag: *“Wat wordt er verstaan onder sociale cohesie en wat is er bekend over de invloed van sociale cohesie op de veiligheidsbeleving van burgers?”*. Sociale cohesie is een complex begrip waarvan veel definities in omloop zijn. In dit theoretisch kader is getracht meer duidelijkheid te geven over het concept en de relatie met veiligheidsbeleving.

Sociale cohesie wijst op de mate waarin mensen in zowel gedrag als beleving uitdrukking geven aan de betrokkenheid bij maatschappelijke verbanden in hun privéleven. Sociale cohesie doet zich op diverse schaalniveaus voor, bijvoorbeeld binnen het gezin, de buurt of van een hele samenleving. Dit onderzoek is gericht op de horizontale sociale cohesie op buurtniveau, of ook wel de buurtgebonden sociale cohesie. Horizontale sociale cohesie betreft de samenhang tussen en binnen groepen buurtbewoners en buurtgebonden sociale cohesie wordt gedefinieerd als de mate waarin burgers in een buurt zijn geïntegreerd, daarin participeren en zich identificeren met de buurt. Ook is gebleken dat een sterke sociale samenhang niet altijd positief hoeft te zijn: het kan leiden tot groepsdruk en sterke sociale controle. Sociale cohesie wordt door Bolt en Torrance (2005) in een drietal componenten opgedeeld, namelijk sociale participatie (gedragscomponent), gedeelde opvattingen (normen en waarden component) en tot slot de identificatie (belevingscomponent). De relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving is al in veel studies onderzocht. Zo concluderen bijvoorbeeld de Hart et al. (2002) dat wanneer bewoners de fysieke en sociale kwaliteit van de buurt als positief ervaren, hun onveiligheidsbeleving ook gering is.

Het bevorderen van sociale cohesie door gemeenten vindt haar oorsprong in de Wet Maatschappelijk Ondersteuning. Deze geeft met haar eerste prestatieveld onder andere blijk van de aandacht die uitgaat naar het bevorderen van sociale cohesie in dorpen, wijken en buurten door de gemeenten. De Wet Maatschappelijke Ondersteuning stimuleert onder andere activiteiten die de onderlinge betrokkenheid in buurten en wijken vergroten. Om sociale cohesie te bevorderen en sociale segregatie een halt toe te roepen wordt de laatste jaren door beleidsmakers gebruik gemaakt van verschillende populaire strategieën. Men streeft er bijvoorbeeld naar contacten tussen bewoners te stimuleren en onderscheidt drie vormen: interetnische contacten, intergenerationele contacten en klassenoverbruggende contacten. Interetnisch contact zou mensen moeten doen inzien dat bepaalde opvattingen en verwachtingen over leden van andere (etnische) groepen onjuist of ongegrond zijn. Verschillende onderzoeken laten echter zien dat contact evengoed kan resulteren in het standhouden van

bestaande wij-zij opvattingen (Bovenkerk et al., 1985). Groepen leven langs elkaar heen en interacties blijven beperkt tot bewoners met dezelfde kenmerken, zoals etniciteit en klasse, woonverleden en levenservaring (van Stokkom en Toenders, 2010). Naast het stimuleren van interetnische contacten kan ook gebruik worden gemaakt van het stimuleren van intergenerationele contacten. Vertrekpunt van deze theorie zijn niet de achterstanden en tekorten, maar juist de competenties van de bewoners. Intergenerationele buurtontwikkeling berust op het principe van empowerment: het benutten van de diversiteit tussen generaties en van daaruit het sociaal en cultureel kapitaal versterken van de betrokken deelnemers. Tot slot wordt met het stimuleren van klassenoverbruggende contacten verondersteld dat van contacten tussen kansarmen en kansrijken een verheffende werking uitgaat: deze contacten zouden kwetsbare groepen kansen bieden om hogerop de maatschappelijke ladder te komen.

Naast het stimuleren van contacten wordt door gemeenten ook vaak voor herstructurering gekozen om sociale cohesie in een buurt te verhogen. Dit door middel van het aanbrengen van meer verscheidenheid in de woningvoorraad in buurten. Met herstructurering streeft men ernaar een tweedeling van de bevolking langs sociaaleconomische en etnische lijnen te voorkomen. Een gemixte wijk zou bijdragen aan de sociale cohesie en leefbaarheid van de wijk (Bolt en van Kempen, 2008; Veldboer et al., 2002). Toch zijn er in de wetenschappelijke literatuur ook argumenten tegen het zogenaamde meningsbeleid te vinden: het creëren van een sociale of etnische mix is lastig omdat dit niet in overeenstemming is met de woonvoorkeuren van veel mensen. Een ander tegenargument is dat het in de praktijk doorgaans niet de voordelen oplevert die beleidsmakers van tevoren verwachten. Uit verschillende onderzoeken blijkt namelijk dat niet een heterogene, maar juist een homogene bevolkingssamenstelling een betere basis is voor sociale cohesie (Putnam, 2007; Lancee en Dronkers, 2008).

3. Onderzoeksmethode

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de gehanteerde onderzoeksmethode. Allereerst wordt in paragraaf 3.2 het onderzoeksdesign behandeld. Vervolgens wordt in paragraaf 3.3 ingegaan op de dataverzameling, waarna in paragraaf 3.4 de conceptualisering en operationalisatie van sociale cohesie en veiligheidsbeleving aan bod komt. Tot slot wordt in paragraaf 3.5 de data-analyse behandeld.

3.2 Onderzoeksdesign

Dit onderzoek kan worden gerekend tot een kwantitatief verklarend cross-sectioneel onderzoek. Op één moment, 2011, wordt gekeken naar de veiligheidsbeleving en de mate van sociale cohesie van bewoners van de gemeente Hengelo. Hiermee komt ook gelijk een bedreiging van cross-sectioneel onderzoek naar voren: er wordt slechts op één moment een meting verricht, waardoor alleen een momentopname wordt weergegeven. Het wordt daarom moeilijker om geïdentificeerde onderlinge relaties te kunnen interpreteren, aangezien er niet een echt beeld van een ontwikkeling ontstaat. Ook nemen elk jaar andere personen aan het onderzoek deel, wat er voor zorgt dat een volledig beeld van een ontwikkeling ten aanzien van sociale cohesie en veiligheidsbeleving ontbreekt. Toch is het gezien het korte tijdsbestek waarin dit onderzoek moet worden verricht interessant om te kijken hoe in 2011 de relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving is in de wijken van Hengelo. Hoe de bevindingen zich verder verhouden tot bijvoorbeeld de resultaten van de Integrale Veiligheidsmonitor 2009 reikt te ver voor dit onderzoek en zal middels een vervolgstudie met behulp van longitudinaal onderzoek kunnen worden vastgesteld.

3.3 Dataverzameling

Er is gebruik gemaakt van een secundaire dataset: de Integrale Veiligheidsmonitor Twente 2011, afkomstig van de gemeente Hengelo. Deze monitor is een survey-onderzoek en levert een scala aan informatie over veiligheid, leefbaarheid en slachtofferschap. De gegevensverzameling vindt plaats bij veel personen met een groot aantal kenmerken. In dit geval bevat de dataset informatie van 3563 respondenten, allen afkomstig uit diverse wijken in Hengelo (zie tabel 4.1). Dit kwantitatieve onderzoek biedt cijfermatig inzicht aan de hand van een steekproef van de Hengelose bevolking. Door middel van statistische analyses zullen de hypothesen worden getoetst die in hoofdstuk 2 zijn vastgelegd. De data die hiervoor gebruikt worden zijn zoals genoemd een reeds bestaande dataset, vandaar dat er sprake is van een secundaire data-analyse. Het voordeel van het gebruik maken van een secundaire dataset is vooral de snelle verkrijgbaarheid. Het scheelt aanzienlijk in tijd dat er zelf geen onderzoek hoeft te worden uitgevoerd.

3.4 Conceptualiseren en operationaliseren

3.4.1 Sociale cohesie

Sociale cohesie is een ruim begrip dat de samenhang tussen mensen en hun betrokkenheid bij de samenleving beschrijft. Een hoge sociale cohesie betekent dat de betrokkenheid bij de sociale omgeving hoog is en een lage sociale cohesie dat de betrokkenheid laag is. Sociale samenhang wordt in de Integrale Veiligheidsmonitor geoperationaliseerd aan de hand van een zespunts Likertschaal.

Tabel 3.1 Operationalisatie onafhankelijke variabele 'sociale cohesie'

Vraag	Antwoordcategorieën
De mensen kennen elkaar in de buurt nauwelijks	Helemaal mee eens, mee eens, neutraal, niet mee eens, helemaal niet mee eens, weet niet/geen mening
De mensen gaan in de buurt op	Helemaal mee eens, mee eens,

een prettige manier met elkaar om	neutraal, niet mee eens, helemaal niet mee eens, weet niet/geen mening
Ik woon in een gezellige buurt, waar veel saamhorigheid is	Helemaal mee eens, mee eens, neutraal, niet mee eens, helemaal niet mee eens, weet niet/geen mening
Ik voel me thuis bij de mensen die in de buurt wonen	Helemaal mee eens, mee eens, neutraal, niet mee eens, helemaal niet mee eens, weet niet/geen mening
Ik heb veel contact met andere buurtbewoners	Helemaal mee eens, mee eens, neutraal, niet mee eens, helemaal niet mee eens, weet niet/geen mening
Ik ben tevreden over de bevolkingssamenstelling in de buurt	Helemaal mee eens, mee eens, neutraal, niet mee eens, helemaal niet mee eens, weet niet/geen mening

Voor de schaalscore worden de antwoorden op de eerste negatief geformuleerde stelling (de mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks) gehercodeerd: helemaal mee eens = 1; mee eens = 2; neutraal = 3; niet mee eens = 4; helemaal niet mee eens = 5; weet niet/geen mening = 0. De antwoorden op de vijf andere stellingen worden 'gewoon' gecodeerd: helemaal mee eens = 5; mee eens = 4; neutraal = 3; niet mee eens = 2; helemaal niet mee eens = 1; weet niet/geen mening = 0. Een hoge waarde impliceert een sterke sociale cohesie en een lage waarde een zwakke sociale cohesie. De zes stellingen uit tabel 3.1 worden in dit onderzoek onderverdeeld naar de drie componenten van Bolt en Torrance (2005) die in het theoretisch kader zijn behandeld, namelijk sociale participatie, normen en waarden en identificatie.

“De mensen kennen elkaar in de buurt nauwelijks” en *“Ik heb veel contact met andere buurtbewoners”* worden gecategoriseerd onder de sociale participatie component, aangezien deze twee stellingen de mate van sociale participatie in een buurt goed meetbaar maken. Wanneer men elkaar in de buurt nauwelijks kent zal dit duiden op weinig sociale participatie. Wanneer men veel contact heeft met andere buurtbewoners dan spreekt dit voor hoge sociale participatie.

De stellingen *“De mensen gaan in de buurt op een prettige manier met elkaar om”* en *“Ik woon in een gezellige buurt, waar veel saamhorigheid is”* vallen onder de normen en waarden component. Wanneer mensen op een prettige manier met elkaar omgaan in een buurt, dan zal dit wijzen op een buurt waarin dezelfde normen en waarden worden gedeeld. Voor de tweede stelling geldt hetzelfde; in een buurt met veel saamhorigheid zal ook sprake zijn van een buurt waar men dezelfde normen en waarden heeft. *“Ik voel me thuis bij de mensen die in de buurt wonen”*, *“Ik woon in een gezellige buurt, waar veel saamhorigheid is”* en *“Ik ben tevreden over de bevolkingssamenstelling in de buurt”* zijn stellingen die onder de identificatie component worden gecategoriseerd. Wanneer men zich thuis voelt in een buurt, dan zal men zich waarschijnlijk ook goed kunnen identificeren met deze buurt. Ook als er veel saamhorigheid is in een buurt dan zal dit hoogstwaarschijnlijk bijdragen aan een sterke buurtbinding. Tot slot zal identificatie met de buurt ook makkelijker zijn wanneer men tevreden is over de bevolkingssamenstelling in de buurt.

3.4.2 Veiligheidsbeleving

Zoals in de inleiding al is benoemd, is veiligheidsbeleving een complex begrip met vele betekenissen. Reden te meer om kort stil te staan bij deze definitie. Door Vanderveen (2002) is de volgende beschrijving van veiligheidsbeleving ontwikkeld: *“Veiligheidsbeleving duidt op de beleving van veiligheid van mensen in de ruimte waarin zij zich bewegen, zoals de eigen wijk, die aangetast kan worden door potentiële of directe dreiging van personen. De beleving of ook wel subjectieve veiligheid refereert aan de meer of minder bewuste ervaringen en interpretaties van een individu en daarmee samenhangende gedragingen zoals het controleren van de dreiging door zelf voorzorgsmaatregelen te nemen (p.32)”*.

Voor de operationalisatie van veiligheidsbeleving is gebruik gemaakt van de categorie onveiligheidsbeleving uit de Integrale Veiligheidsmonitor. In tabel 3.2 zijn de vragen met mogelijke antwoorden gegeven. De eerste vier vragen gaan in op de onveiligheidsgevoelens en de laatste drie vragen toetsen de inschatting dat men slachtoffer wordt, dus de cognitieve waardering.

Tabel 3.2 Operationalisatie afhankelijke variabele 'veiligheidsbeleving'

Vraag	Antwoordcategorieën
Voelt u zich wel eens onveilig?	Ja, nee, weet niet
Voelt u zich vaak, soms of zelden onveilig?	Vaak, soms, zelden, weet niet
Voelt u zich wel eens onveilig in uw eigen buurt?	Ja, nee, weet niet
Voelt u zich vaak, soms of zelden onveilig in uw eigen buurt?	Vaak, soms, zelden, weet niet
Hoe groot denkt u dat de kans is dat u het komende jaar zelf slachtoffer wordt van inbraak in uw woning?	Heel grote kans, grote kans, geen grote en geen kleine kans, kleine kans, heel kleine kans, weet niet
Hoe groot denkt u dat de kans is dat u het komende jaar zelf slachtoffer wordt van mishandeling?	Heel grote kans, grote kans, geen grote en geen kleine kans, kleine kans, heel kleine kans, weet niet
Hoe groot denkt u dat de kans is dat u het komende jaar zelf slachtoffer wordt van diefstal van uw portemonnee?	Heel grote kans, grote kans, geen grote en geen kleine kans, kleine kans, heel kleine kans, weet niet

Voor de schaalscore van de eerste 4 vragen, die met ja/nee en vaak/soms/zelden kunnen worden beantwoorde, zijn de vragen gecodeerd met ja = 1; nee= 2; weet niet/geen mening= 0 en vaak= 1; soms= 2; zelden= 3; weet niet/geen mening= 0. De laatste 3 vragen zijn te beantwoorde met heel grote kans/grote kans/ geen grote en geen kleine kans/kleine kans/heel kleine kans/weet niet. Deze antwoorde zijn als volgt gecodeerd: heel grote kans= 1; grote kans= 2; geen grote en geen kleine kans= 3; kleine kans= 4; heel kleine kans= 5; weet niet/geen mening= 0. Een hoge waarde impliceert een positieve veiligheidsbeleving en een lage waarde een negatieve veiligheidsbeleving.

3.5 Data-analyse

Met behulp van SPSS 20.0 wordt door middel van een Pearson correlatie onderzocht of er een correlatie is tussen de relatie sociale cohesie en de drie

subtypes met veiligheidsbeleving. Tevens worden de correlaties tussen veiligheidsbeleving en sociale cohesie in de diverse wijken door middel van een Fisher's Z toets vergeleken, waarbij er ook aandacht uit gaat naar het onderscheid tussen aandachtsbuurten en wijken. Aandachtsbuurten zijn buurten die door de gemeente als de probleemgebieden zijn aangemerkt, onder andere ten aanzien van veiligheid. Er wordt extra aandacht besteed aan deze gebieden en hier worden dus ook relatief veel enquêtes verspreid. Door middel van de Fisher's Z toets wordt gekeken of in aandachtsbuurten, de wijken en tussen aandachtsbuurten en wijken een verschil bestaat in de relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving.

4. Resultaten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de laatste drie deelvragen behandeld. Allereerst wordt dit hoofdstuk ingeleid met een paragraaf over het beleid van de gemeente ten aanzien van sociale cohesie. De deelvraag *“Wat weten we over de sociale cohesie in de wijken van Hengelo?”* wordt in paragraaf 4.2 en 4.3 behandeld en *“Wat is er bekend over de veiligheidsbeleving in de wijken van Hengelo?”* komt in paragraaf 4.3 aan bod. De laatste deelvraag *“In hoeverre is er sprake van verschil in de relatie sociale cohesie en veiligheidsbeleving tussen de wijken en hoe kan een eventueel verschil worden verklaard?”* wordt in paragraaf 4.4 beantwoord. Afsluitend wordt een korte conclusie gegeven.

4.2 De wijken van Hengelo en sociale cohesie

De gemeente Hengelo telt in totaal tien wijken en zes aandachtsbuurten. Tabel 4.1 geeft de bevolkingsaantallen en steekproefaantallen van de Integrale Veiligheidsmonitor, onderverdeeld naar wijken en aandachtsbuurten. Door de gemeente Hengelo is een onderscheid gemaakt tussen aandachtsbuurten en wijken. Deze aandachtsbuurten zijn wijken die door de gemeente als de probleemgebieden zijn aangemerkt, onder andere ten aanzien van veiligheid en leefbaarheid.

4.2.1 De Binnenstad

De Hengelose binnenstad bestaat uit drie gebieden: Binnenstad Centrum, de Afrikaanderbuurt en de Dichtersbuurt. Het gebied Binnenstad Centrum is het levendige deel van de stad met relatief weinig inwoners. Er zijn veel restaurants, winkels en cafés. De Afrikaanderbuurt ligt ten oosten van het centrum en is de oudste woonbuurt van de wijk. De Dichtersbuurt ligt ten westen van het centrum en hier vindt men het politiebureau, het oude postkantoor en verschillende kantoorgebouwen langs de spoorlijn. In de binnenstad van Hengelo ervaren de bewoners vooral overlast van het uitgaanspubliek. In 2011 is naar aanleiding van deze toenemende overlast het project ‘Nachtwacht’ ingezet in deze

woonbuurten. Dit is een project dat samen met bewoners uit de woonbuurten, politie en gemeente wordt uitgevoerd. Politieagenten lopen samen met buurtbewoners 's nachts tijdens de uitgaansuren door de buurt en bewoners dragen portofoons bij zich, zodat de politie direct kan worden ingeschakeld wanneer dit nodig is. Deze intensieve samenwerking tussen politie en de bewoners onderling moet zorgen voor een betere leefbaarheid en sterke sociale samenhang in de wijk (Wijkprogramma Binnenstad, 2011).

4.2.2 De Hengelose Es

De Hengelose Es bestaat uit de buurten Harmsveld-Tichelwerk, 't Wilbert en de Hengelose Es Noord, laatstgenoemde is tevens een aandachtsbuurt. In de Hengelose Es Noord wonen mensen met veel verschillende nationaliteiten en er zijn vooral huurwoningen. De doorstroom in de woningen is in deze buurt hoog. In de wijk Hengelose Es is een vierjaarlijkse wijkprogramma ingesteld, dat jaarlijks wordt bijgesteld waar nodig. Hierin worden concrete plannen voor de wijk genoemd en bij het maken van het wijkprogramma zijn ook de bewoners betrokken. Doordat bewoners worden betrokken bij de ontwikkelingen van het wijkprogramma zal dit zorgen voor de ontwikkeling van een gebied waar mensen graag wonen en zich tevens betrokken voelen bij elkaar. In de Hengelose Es Noord wonen nergens in Hengelo zoveel culturen naast elkaar, het besteedbaar inkomen is laag en het aantal bijstandsuitkeringen is er hoog waardoor er veel mensen wonen met een lage sociaaleconomische status. Door projecten als 'Scoren in de Wijk', een initiatief van Stichting FC Twente, wordt ernaar gestreefd van deze wijk een hechtere gemeenschap te maken. Deze stichting werkt intensief samen met diverse maatschappelijke partners en door de uitvoering van sportactiviteiten wordt geprobeerd wijkgebonden instellingen meer te laten samenwerken en vrijwilligers te verbinden in een netwerk met oog op krachtenbundeling, die op zijn beurt weer moet leiden tot een sterkere sociale samenhang en een betere leefbaarheid in de wijk. Maar ook door het organiseren van participatieactiviteiten in de wijk wil de gemeente meer sociale samenhang creëren. Deze activiteiten zijn voornamelijk gericht op mensen die een Wet werk en bijstand uitkering ontvangen en waarvoor reguliere

werkzaamheden nog niet haalbaar zijn. Deze activiteiten worden dicht in de wijk en de buurt georganiseerd en daarmee gaat de prioriteit vooral uit naar die activiteiten die de leefbaarheid en de sociale cohesie in de buurt ten goede komt (Wijkprogramma Hengelose Es, 2011).

4.2.3 Noord

De wijk Noord bestaat uit verschillende buurten met elk een eigen karakter, namelijk Elsbeek, de Noork, Klein Driene en Noord. Zowel Klein Driene als Noord zijn door de gemeente aangemerkt als aandachtsbuurten. In deze wijken staan voornamelijk sociale huurwoningen die bewoond worden door mensen van 18 tot 29 jaar. Ook voor de wijk Noord is een Wijkprogramma 2011 opgesteld. Door het opstarten van het project 'Nieuwe burens' worden nieuwe bewoners welkom geheten in de wijk. Maar ook door buurtbemiddeling en de komst van een wijkinformatiepunt met een wijkbeheerder wordt ernaar gestreefd om in deze wijk de leefbaarheid en sociale samenhang te bevorderen. Daarnaast zijn er in de wijk Noord ook twee bewonersorganisaties actief, namelijk Bewonersoverleg (BOL) voor Klein Driene en de Noork en voor de wijk Elsbeek is er het Bewonersoverleg Elsbeek. Door deze bewonersorganisaties worden bewoners actief bij de ontwikkelingen in de wijk betrokken (Wijkprogramma Noord, 2011).

4.2.4 Hasseler Es

In de wijk Hasseler Es wonen veel gezinnen met kinderen door het grote aantal eengezinswoningen. Ook wonen er naar verhouding veel jongeren in deze wijk. De Hasseler Es heeft een actieve bewonersorganisatie, genaamd de Wijkraad Hasseler Es en het bestuur van de stichting Wijkraad Hasseler Es is door wijkbewoners samengesteld. Ook voor deze wijk is een wijkprogramma opgesteld. Hierin wordt onder andere gestreefd naar actief burgerschap door het gezamenlijk onderhouden van het gemeentelijk groen en is er het plan om in de wijken Tijertshoek en Weijinkshoek klankbordgroepen of bewonersgroepen te realiseren. In deze twee wijken blijkt er een toename van sociale klachten te zijn

en door middel van het oprichten van deze groep wil de gemeente meer inzicht krijgen in de problematiek (Wijkprogramma Hasseler Es, 2011).

4.2.5 Groot Driene

Groot Driene is een ruim opgezette, groene wijk in het oosten van Hengelo. Er staan veel verschillende soorten woningen, zoals rijtjeshuizen, villa's, appartementen en vrijstaande huizen. Er is een website over Groot Driene voor en door de inwoners, namelijk de Werkgroep Website. Verder wordt er in deze wijk weinig gedaan aan het bevorderen van de sociale cohesie, wel is er een plan om een wijkschouw te organiseren (Wijkprogramma Groot Driene, 2011).

4.2.6 Berflo Es

De wijk Berflo Es ligt in het zuiden van Hengelo en telt vier buurten: De Berflo Es Noord en Zuid en Veldwijk Noord en Zuid. Ook zijn er drie bedrijventerreinen, namelijk Twentekanaal Zuid II, Twentekanaal Noord II en Boeldershoek. Zowel Veldwijk Noord en Zuid als Berflo Es Zuid worden door de gemeente Hengelo als aandachtsbuurten aangemerkt.. Er kan in de wijk gratis gebruik worden gemaakt van het Noaberloket. Bij dit loket wordt vraag en aanbod bij elkaar gebracht en bewoners helpen elkaar bij klussen en werkzaamheden. In deze wijk is sprake van een herstructurering: er wordt onder andere een nieuwe buurtwinkelcentrum gebouwd, het watertorenpark wordt ingericht en er worden nieuwe woningen gebouwd. Tevens neemt ook de wijk Berflo Es deel aan het FC Twente Scoren in de wijk. Deze valt onder het bredere project 'Kansen scheppen, stappen maken'. Dit project concentreert zich onder andere op de sociale samenhang in de wijk door het FC Twente initiatief en het organiseren van diverse andere activiteiten in de wijk, zoals een meezingfestival, kennismakingsactiviteiten voor kinderen en een spin-off wijktheater (Wijkprogramma Berflo Es, 2011).

4.2.7 Wilderinkshoek

De Wilderinkshoek bestaat uit vier buurten, namelijk Tuindorp 't Lansink, Tuindorp Zuid, De Nijverheid en Vikkerhoek. In de Wilderinkshoek is Bewonersoverleg Nijverheid actief en in het Wijkprogramma van de gemeente Hengelo blijkt dat men ernaar streeft om in de gehele wijk vraag en aanbod tot een goede sociale programmering voor de hele wijk af te stemmen (Wijkprogramma Wilderinkshoek, 2011).

4.5.8 Woolde

De wijk Woolde ligt aan de westkant van Hengelo en bestaat uit de buurten Weiedorp, Woolder Es en 't Woolde. In 't Woolde zijn een bedrijventerrein en een Gezondheidspark gevestigd. De wijk zorgt voor maar liefst een derde van de werkgelegenheid in Hengelo. In de buurt wordt een buurtschouw georganiseerd, wat zorgt voor een grotere betrokkenheid van de bewoners bij de buurt. Verder worden er theekransjes voor ouderen georganiseerd en zijn er in de drie buurten actieve bewonersorganisaties (Wijkprogramma Woolde, 2011).

4.2.9 Slangenbeek

De Slangenbeek is nog steeds in ontwikkeling. Er is de afgelopen jaren een sporthal/wijkcentrum gebouwd en een winkelcentrum geopend. In de wijk is de wijkraad Slangenbeek actief. De bewoners zijn vooral tweeverdieners en jonge gezinnen, ook neemt het aantal jongeren in de wijk toe. Door deze toename van jongeren is er ook steeds meer vraag naar jongerenactiviteiten. Daarom worden er sinds 2011 samen met jongeren verschillende opgestart in de wijk. Hierbij zijn ook bewonersorganisaties, wijk sportconsulenten, sportverenigingen en vrijwilligers betrokken. Tevens is er in 2011 een wijkschouw georganiseerd om inzicht te krijgen welke onderwerpen in de wijk extra aandacht nodig hebben.

4.2.10 Buitengebied

Het Buitengebied bestaat uit het dorp Beckum en buurtschap Oele. In Beckum wordt een woonzorgcomplex gebouwd en is de Dorpsraad Beckum actief. In de

Dorpsanalyse 2011 van Beckum en Oele komt naar voren dat de sociale cohesie in 2009 met een 7,7 opvallend hoog werd beoordeeld in het buitengebied.

Tabel 4.1 De wijken van de gemeente Hengelo

Wijk	Bevolking totaal	Steekproef IVM 2011	
Binnenstad	2541	276	10,86%
Hengelose Es	10.603	260	2,45%
Noord	9311	292	3,13%
Hasseler Es	12.964	258	1,99%
Groot Driene	9039	243	2,69%
Berflo Es	6503	281	4,30%
Wilderinkshoek	10.355	305	2,95%
Woolde	7123	227	3,19%
Slangenbeek	10.348	298	2,88%
Buitengebied	1956	226	11,55%
AB Hengelose Es Noord	4232	187	4,42%
AB Noord	3862	221	5,70%
AB Klein Driene	1095	118	10,77%
AB Veldwijk Noord en Zuid	1770	180 (75+105)	10,17%
AB Berflo Es Zuid	1429	191	13,37%

*AB= aandachtsbuurt

Bron: Gemeente Hengelo (GBA), bewerking BGI en SPSS (zie bijlage)

4.3 Sociale cohesie en veiligheidsbeleving

4.3.1 Sociale cohesie

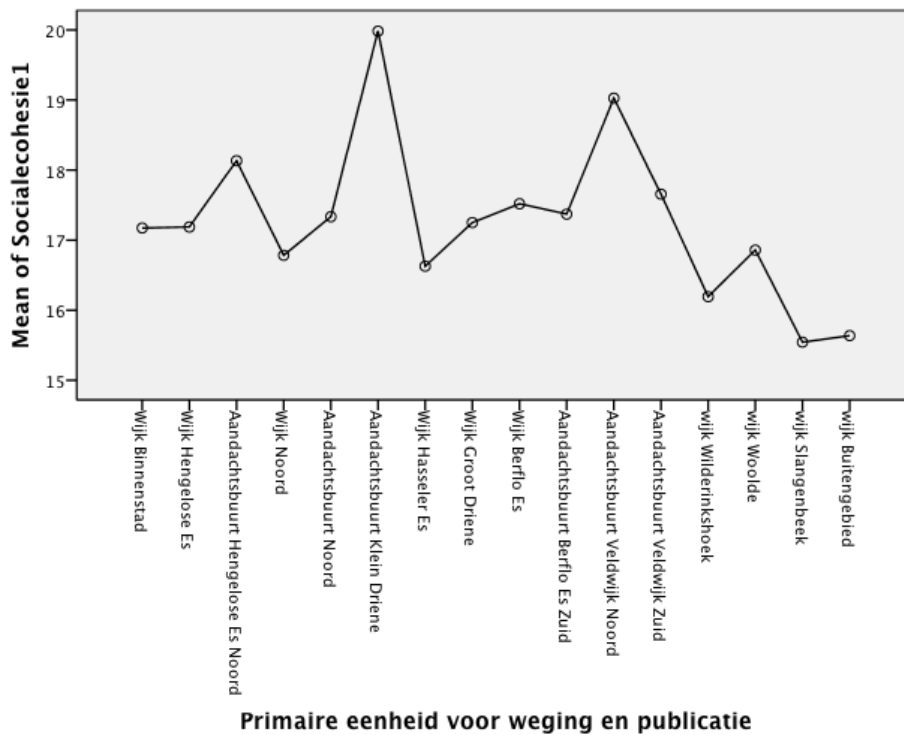
In beleidsplannen en onderzoeken naar sociale cohesie wordt doorgaans geconcludeerd dat het investeren in en stimuleren van sociale cohesie in probleemwijken of achterstandswijken belangrijk is. Zo werd in het beleidsprogramma Samen werken, samen leven (2007) van het kabinet-Balkenende IV aandacht besteed aan de thema's sociale samenhang en sociale cohesie en wilde de toenmalige minister Vogelaar voor Wonen, Wijken en Integratie middels het Actieplan Krachtwijk meer sociale cohesie in veertig geselecteerde probleemwijken. Menige hedendaagse interpretatie en analyse van sociale cohesie en integratie lijkt geïnspireerd door de probleemwijken binnen de grote steden en kiest zijn uitgangspunt in groepen die maatschappelijk

op een zijspoor dreigen te raken of groepen die de sociale orde verstoren (De Hart et al., 2002). In dit onderzoek is bekeken wat de hoogte van sociale cohesie is in de aandachtsbuurten en de wijken van Hengelo. Figuur 4.1 geeft de gemiddelde gevonden mate van sociale cohesie. Figuren 4.1a, b en c geven de gemiddelde waarden voor de drie componenten van sociale cohesie, die in hoofdstuk 2 zijn behandeld. Opvallend is dat in alle figuren de hoge pieken bij de aandachtsbuurten liggen. Zowel aandachtsbuurt Hengelose Es Noord, Klein Driene als Veldwijk Noord geven de hoogste waarden. Sterke dalingen zijn daarentegen juist te vinden bij de 'gewone' wijken, namelijk wijk Noord, Hasseler Es, Wilderinkshoek, Slangenbeek en Buitengebied.

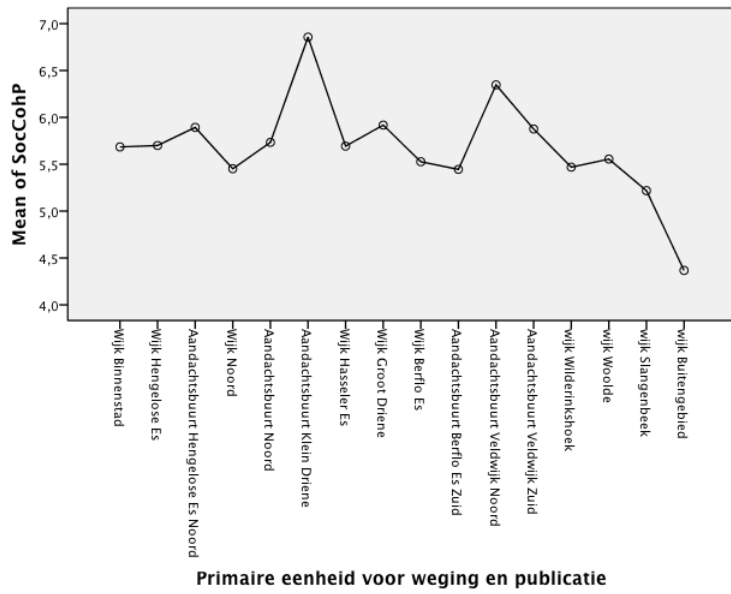
De resultaten laten zien dat in de aandachtsbuurten sprake is van hogere waarden van sociale cohesie (figuur 4.1), maar ook van een hogere sociale participatie (figuur 4.1a) en een betere overeenstemming van normen en waarden (figuur 4.1b). Ook zijn de hoogste waarden van identificatie met de buurt te vinden bij de aandachtsbuurten (figuur 4.1c). Een overzicht van de precieze waarden is te vinden in de bijlage. Deze resultaten duiden op een tegenspraak met vele eerdere bevindingen van onderzoeken naar sociale cohesie in de wijk. Hierbij werd gevonden dat juist in probleemwijken sprake is van een lage sociale cohesie (o.a. de Hart et al., 2002; Maas-de Waal en Wittebrood, 2002). Met allerlei initiatieven, zoals de Nationale Burendag, buurtbarbecues of gesubsidieerde ontmoetingsplekken wordt voornamelijk in de probleemwijken geprobeerd de samenhang tussen burens te bevorderen (Kullberg, 2006). Villarreal en Silva (2006) vonden met hun onderzoek een tegenspraak met andere onderzoeken naar sociale cohesie. Zij vonden namelijk bewijs dat Braziliaanse buurten met een lage sociaaleconomische status, ook wel de probleemwijken, juist een hoge sociale cohesie hebben. Deze hoge sociale cohesie is volgens hen gedeeltelijk het resultaat van de manier waarop deze buurten zich hebben ontwikkeld. In de tweede helft van de twintigste eeuw waren deze wijken de eerste bestemming van migranten en door gebrek aan financiële middelen werden simpele huizen gemaakt van bijvoorbeeld stukken metaal en doek. In de loop der tijd werden deze woningen vervangen door betere huizen met water- en elektriciteitsvoorzieningen. Omdat de overleving

van de wijken onder andere afhangt van de organisatorische kracht van haar inwoners, overleefden alleen die nederzettingen met een hoge sociale cohesie en solidariteitsgevoel. Tevens werd in het onderzoek van Villarreal en Silva (2006) gevonden dat ook een grotere betrokkenheid bij informele markten simpelweg een economisch overlevingsstrategie was bij de bewoners met een lage sociaaleconomische status. Mogelijk is in de aandachtsbuurten van Hengelo ook sprake van een soortgelijke overlevingsstrategie. Burgers met een laag-sociaal economische status zullen eerder meer sociale contacten onderhouden om andere missende (economische) factoren te compenseren.

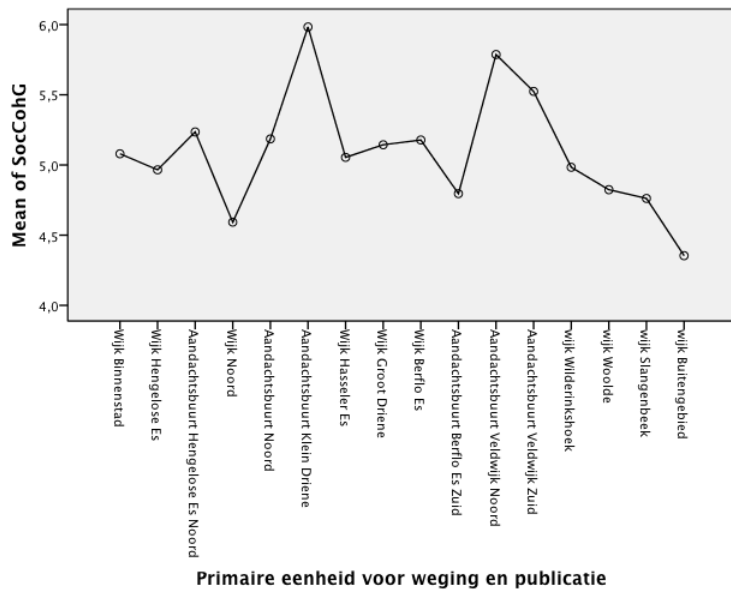
Figuur 4.1 Sociale cohesie in de wijken

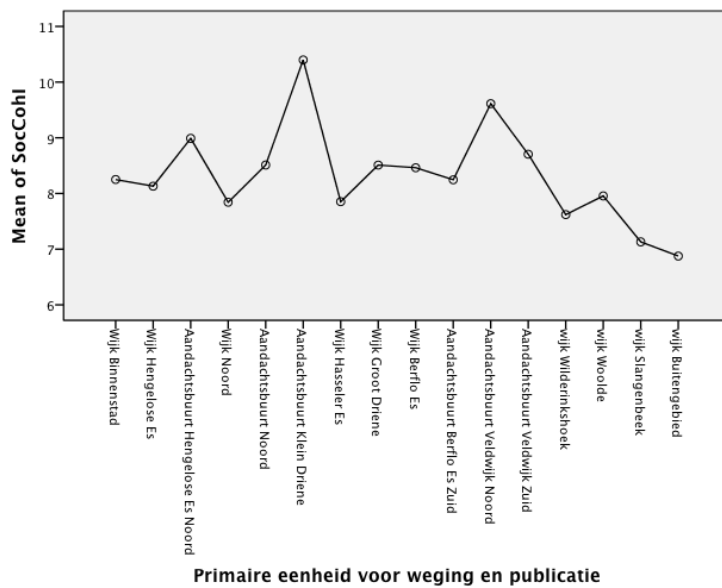
Figuur 4.1a Sociale participatie in de wijken

Figuur 4.1b Gedeelde normen en waarden in de wijken

Figuur 4.1c Identificatie met de buurt in de wijken

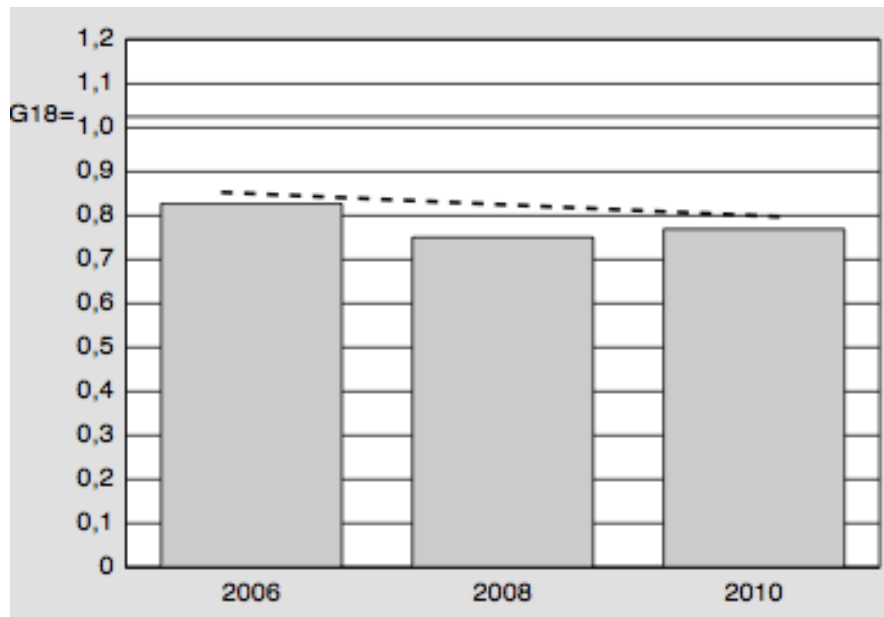

4.3.2 Veiligheidsbeleving

Het vergroten van de veiligheid in aandachtsbuurten is een ambitieus plan van vrijwel alle gemeenten met een dergelijke aandachtsbuurt. In totaal zijn er in Nederland ongeveer honderd aandachtsbuurten. In veertig van deze buurten, afkomstig van achttien gemeenten, is de opeenstapeling van problemen rondom veiligheid, integratie, werken, wonen en leren zo groot dat deze sinds 2007 extra aandacht krijgen van de Rijksoverheid (Rijksoverheid, 2012). In Figuur 4.2 wordt de waarde van indicator Veiligheid van de aandachtsbuurten weergegeven ten opzichte van het G18-gemiddelde. Dit G18-gemiddelde staat voor de gemiddelde veiligheidsscore van de achttien gemeenten waarin de aandachtsbuurten gelegen zijn en is op 1 gesteld. De figuur laat zien dat het in de aandachtsbuurten slechter gesteld is met de veiligheid dan het G18-gemiddelde. Ondanks het feit dat er tussen 2006 en 2010 een lichte afname van veiligheid in de aandachtsbuurten te zien is, nadert in eenentwintig van de veertig aandachtsbuurten de veiligheidsscore het stedelijk gemiddelde. Tevens zijn er veertien aandachtsbuurten gevonden die zich juist minder goed ontwikkelen (Gorissen, 2011). In Figuur 4.3 zijn de bevindingen uit dit onderzoek gegeven, waarmee duidelijk wordt dat deze een aanvulling geven op het voorgaande. Een overzicht van de precieze waarden is te vinden in de bijlage. De twee diepste dalingen ten aanzien van veiligheidsbeleving zijn te vinden bij aandachtsbuurten

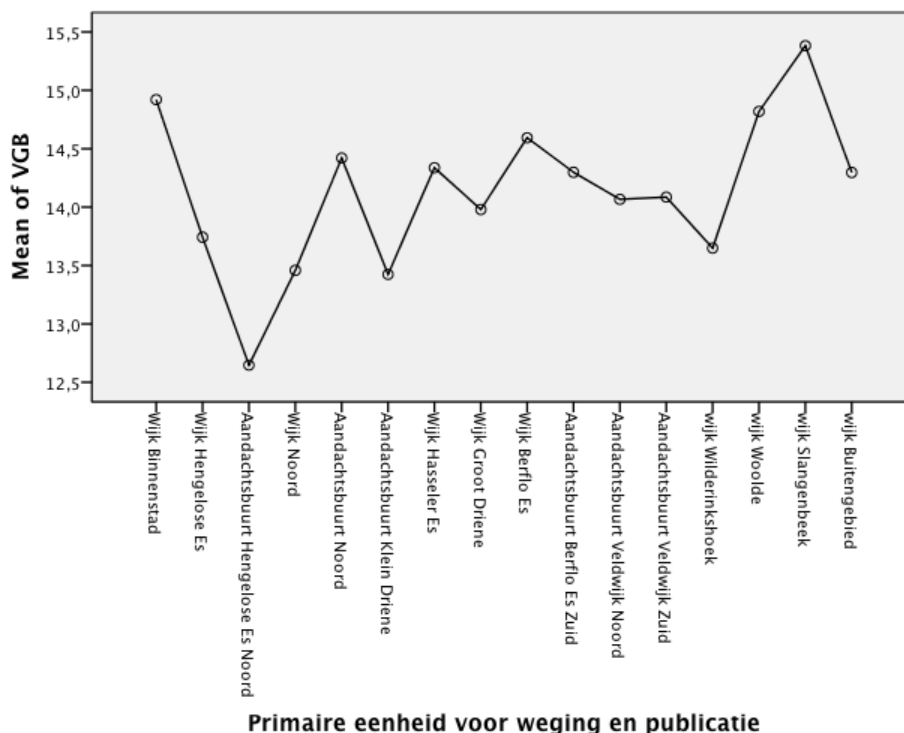
Hengelose Es Noord en Klein Driene. Opvallend is dat de wijk Berflo Es door de overheid is geselecteerd als een van de veertig aandachtsbuurten, maar dat deze in deze analyse niet een opvallend resultaat geeft ten aanzien van veiligheidsbeleving.

Figuur 4.2 Veiligheid aandachtsbuurten G18 ten opzichte van het G18-gemiddelde

Bron: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), Leefbaarometer

Figuur 4.3 Veiligheidsbeleving in de wijken

Primaire eenheid voor weging en publicatie

4.4 De relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving in de wijken

Zoals in hoofdstuk 2 aan bod is gekomen, is in diverse onderzoeken naar voren gekomen dat een sterke sociale cohesie een positief effect heeft op de veiligheidsbeleving. De bevindingen uit dit onderzoek spreken deze conclusie tegen. Figuur 4.4 geeft weer dat de relatie tussen veiligheidsbeleving en sociale cohesie *negatief* is. Ook de relatie tussen veiligheidsbeleving en sociale participatie en identificatie met de buurt geven een *negatieve* relatie. Alleen voor de normen en waarden component wordt geen significante relatie gevonden met veiligheidsbeleving. Met deze bevindingen kan ook gelijk een antwoord worden gegeven op de hypothesen, welke in hoofdstuk 2 zijn vastgesteld.

Hypothese 1: In wijken waar veel sociale participatie is sprake van een positievere veiligheidsbeleving dan in wijken waar weinig sociale participatie is.

Op basis van de statistische analyse in figuur 4.4 kan deze hypothese worden verworpen. Er is een negatieve relatie, met een waarde van $-0,037$, gevonden tussen sociale participatie en veiligheidsbeleving. Dit houdt in dat wanneer er sprake is van een hoge sociale participatie, dit in een negatieve veiligheidsbeleving resulteert.

Hypothese 2: In wijken waar overeenstemming is over de wijze waarop men zich dient te gedragen is sprake van een positievere veiligheidsbeleving dan in wijken waar weinig tot geen overeenstemming is over de wijze waarop men zich dient te gedragen.

Er is geen significante negatieve relatie gevonden tussen veiligheidsbeleving en de normen en waarden component. Wel blijkt uit de statistische analyse in figuur 4.4 dat er sprake is van een kleine correlatie die in ieder geval negatief is, met een waarde van $-0,007$. Aangezien er geen significante (positieve) relatie is gevonden kan vooralsnog deze hypothese noch verworpen worden noch worden aangenomen.

Hypothese 3: In wijken waar sprake is van een sterke buurtbinding ervaart men een positievere veiligheidsbeleving dan in wijken waar sprake is van een zwakke buurtbinding.

Ook deze hypothese kan worden verworpen. Uit de statistische analyse in figuur 4.4 blijkt dat er een significante negatieve relatie, met een waarde van -0,163, is gevonden tussen veiligheidsbeleving en identificatie met de buurt. Hieruit kan worden geconcludeerd dat wanneer er een sterke buurtbinding is, er sprake is van een negatieve veiligheidsbeleving.

Figuur 4.4 Correlaties

		Correlations				
		VGB	Socialecohesie1	SocCohP	SocCohG	SocCohI
VGB	Pearson Correlation	1	-,161**	-,037*	-,007	-,163**
	Sig. (2-tailed)		,000	,026	,669	,000
	N	3563	3563	3563	3563	3563
Socialecohesie1	Pearson Correlation	-,161**	1	,433**	,283**	,931**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000	,000
	N	3563	3563	3563	3563	3563
SocCohP	Pearson Correlation	-,037*	,433**	1	,533**	,544**
	Sig. (2-tailed)	,026	,000		,000	,000
	N	3563	3563	3563	3563	3563
SocCohG	Pearson Correlation	-,007	,283**	,533**	1	,389**
	Sig. (2-tailed)	,669	,000	,000		,000
	N	3563	3563	3563	3563	3563
SocCohI	Pearson Correlation	-,163**	,931**	,544**	,389**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	
	N	3563	3563	3563	3563	3563

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Aanvullend op bovenstaande bevindingen is middels een Fisher's Z toets bekeken of er een significant verschil te vinden is in de relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving tussen aandachtsbuurten onderling, tussen wijken en aandachtsbuurten en de wijken onderling. De resultaten van deze analyse zijn te vinden in de bijlage. Uit deze analyse blijkt dat er zowel tussen de aandachtsbuurten en de 'gewone' wijken als tussen de aandachtsbuurten onderling geen significant verschil in de relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving zit. Tussen de gewone wijken zit echter wel een significant verschil in de relatie. Mogelijk is dit verschil toe te rekenen aan het feit dat een

wijk als gewone wijk wordt aangeduid terwijl deze een aandachtsbuurt zou moeten zijn, bijvoorbeeld wijk Wilderinkshoek. Opvallend uit de figuren 4.1 en 4.3 is namelijk dat deze wijk zowel een relatief lage veiligheidsbeleving, als ook een lage sociale cohesie heeft.

4.5 Conclusie

In dit hoofdstuk is antwoord gegeven op een drietal deelvragen. Allereerst is het beleid van de gemeente Hengelo ten aanzien van sociale cohesie uitgewerkt en is in de daaropvolgende paragraaf de data-analyse van sociale cohesie behandeld, waarna antwoord kan worden gegeven op de eerste deelvraag *“Wat weten we over de sociale cohesie in de wijken van Hengelo?”*. Na de analyse van het beleid van de gemeente Hengelo kan worden geconcludeerd dat in elke wijk een ander wijkprogramma is opgesteld, waarin elk een andere aanpak voor het al dan niet bevorderen van sociale cohesie wordt gehanteerd. Uit deze wijkprogramma's kan worden geconcludeerd dat in die wijken waar aandachtsbuurten liggen meer nadruk ligt op het stimuleren van de sociale samenhang. In figuur 4.1 worden de gemiddelde waarden van sociale cohesie in de wijken van Hengelo gegeven, afkomstig van de data-analyse. Ook worden de mate van sociale participatie, de normen en waarden component en de identificatie met de buurt in een grafiek weergegeven. Uit deze grafieken blijkt dat de pieken juist bij de aandachtsbuurten te vinden zijn. Dit kan een gevolg zijn van het feit dat de gemeente in deze gebieden ook meer investeert in het stimuleren van de sociale cohesie. Een andere verklaring is dat sociale cohesie in deze aandachtsbuurten als een soort compensatiefactor dient voor andere missende (economische) factoren. Een vergelijkbare bevinding deden Villarreal en Silva (2006) in een onderzoek naar sociale cohesie in Braziliaanse achterstandsbuurten. *“Wat is er bekend over de veiligheidsbeleving in de wijken van Hengelo?”* is aan de hand van figuur 4.3 beantwoord. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties deed onderzoek naar de veiligheid in de veertig aandachtsbuurten van Nederland, waaruit bleek dat het in deze aandachtsbuurten slechter gesteld is met de veiligheid. Ook dit onderzoek laat in figuur 4.3 zien dat de veiligheidsbeleving het laagst is in de aandachtsbuurten

van Hengelo, maar dat er ook dalingen te vinden zijn in de 'gewone' wijken van Hengelo. Tot slot kan aan de hand van de Fisher's Z toets antwoord worden gegeven op de laatste deelvraag: *"In hoeverre is er sprake van verschil in de relatie sociale cohesie en veiligheidsbeleving tussen de wijken en hoe kan een eventueel verschil worden verklaard?"*. Gebleken is dat de relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving negatief is. Met uitzondering van de normen en waarden component geven ook de twee andere componenten van sociale cohesie een negatieve relatie met veiligheidsbeleving. Aan de hand van de Fisher's Z toets is gevonden dat er alleen een verschil is in de relatie tussen de gewone wijken van Hengelo. Mogelijke oorzaak kan zijn dat een gewone wijk gezien de gevonden waarden van sociale cohesie en veiligheidsbeleving een aandachtsbuurt zou moeten zijn.

In dit hoofdstuk zijn tevens door middel van figuur 4.4 de hypothesen behandeld. Aan de hand van deze figuur kan worden geconcludeerd dat sociale participatie en identificatie met de buurt een negatieve relatie geven met de veiligheidsbeleving in de buurt. Wanneer men spreekt van een hoge sociale participatie in de buurt, dan resulteert dit in een negatieve veiligheidsbeleving en wanneer er een sterke buurtbinding is, is er sprake van een negatieve veiligheidsbeleving. Voor de normen en waarden component werd een kleine correlatie gevonden die in ieder geval negatief is, maar de statistische analyse wees uit dat deze relatie niet significant is.

5. Conclusie, discussie en aanbevelingen

5.1 Conclusie

In dit laatste hoofdstuk wordt een antwoord gegeven op de probleemstelling van dit onderzoek: *“In welke mate heeft sociale cohesie invloed op de veiligheidsbeleving van burgers in de wijken van de gemeente Hengelo?”*.

Sociale cohesie heeft in dit onderzoek een negatieve relatie met de veiligheidsbeleving in de wijken van de gemeente Hengelo. Dit houdt in dat wanneer de sociale cohesie in de wijk hoog is, dit een lage veiligheidsbeleving geeft. Ook bij twee van de drie componenten van sociale cohesie is een negatieve relatie gevonden, namelijk sociale participatie en identificatie met de buurt. Uit de gegevens blijkt dat er in aandachtsbuurten meer sprake is van sociale participatie tussen bewoners en dat men zich ook meer identificeert met de buurt. De normen en waarden component blijkt net geen significante negatieve relatie te hebben met de veiligheidsbeleving in de wijken. Opvallend is dat juist bij de aandachtsbuurten hoge gemiddelde waarden van sociale cohesie en haar drie componenten zijn gevonden. Daarnaast is er tussen aandachtsbuurten onderling en tussen ‘gewone’ wijken en aandachtsbuurten geen verschil in de relatie tussen veiligheidsbeleving en sociale cohesie gevonden, maar tussen de gewone wijken wel. Mogelijk zijn een of meer gewone wijken foutief gecategoriseerd en zou gezien de gevonden waarden wellicht onder de aandachtsbuurten moeten vallen. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het er in een van deze gewone wijken misschien slechter aan toe gaat met de leefbaarheid en veiligheid dan waarschijnlijk door de gemeente wordt gedacht.

Na de uiteenzetting van het beleid van de gemeente Hengelo ten aanzien van sociale cohesie in de verschillende wijken kan geconcludeerd worden dat in de aandachtsbuurten de meeste aandacht uitgaat naar het verbeteren van de sociale cohesie en leefbaarheid. De overige gewone wijken lijken in vergetelheid te raken, waardoor dit wellicht een logische verklaring kan zijn voor het feit dat juist in de aandachtsbuurten de sociale cohesie het hoogst scoort; in deze gebieden wordt er immers ook het meeste geïnvesteerd door de gemeente.

Ook de bevinding dat tussen de gewone wijken een verschil in de relatie tussen veiligheidsbeleving en sociale cohesie is gevonden geeft er blijk van dat de gemeente haar aandacht mogelijk te veel vestigt op de aandachtsbuurten als het gaat om het beleid ten aanzien van sociale cohesie.

De resultaten van dit onderzoek zijn in tegenspraak met eerdere onderzoeken naar de relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving. Een van de mogelijke oorzaken hiervoor kan zijn dat in de meeste eerdere onderzoeken de invloed van sociale cohesie op de onveiligheidsgevoelens van burgers wordt bekeken, terwijl in dit onderzoek wordt gekeken naar de veiligheidsbeleving. Bij het nagaan van deze veiligheidsbeleving wordt ook gevraagd naar de risicoperceptie, oftewel een inschatting van de kans dat de respondent komend jaar slachtoffer wordt van een drietal misdaden. Deze vraagstelling blijft bij het meten van onveiligheidsgevoelens in deze vorige onderzoeken achterwege. Tevens kan uit de bevinding dat met name in de aandachtsbuurten de hoogste waarden van sociale cohesie zijn gevonden en dat in deze wijken de veiligheidsbeleving laag is worden geconcludeerd dat sociale cohesie in deze door de gemeente aangeduide probleemgebieden juist optreedt als compensatiefactor voor andere missende factoren. Ook Putnam (2000), een Amerikaans politicoloog die veel onderzoek heeft gedaan naar sociaal kapitaal, benadrukt in zijn werk dat in gebieden met een hoge concentratie armen en minderheden sociaal kapitaal (dat volgens hem een aspect van sociale cohesie is) een relatief grotere rol speelt, omdat daar andere vormen van kapitaal, economisch en menselijk, minder aanwezig zijn (Schnabel et al., 2008). Ook in het onderzoek van Villarreal en Silva (2006) in de Braziliaanse buurten werd geconcludeerd dat burgers met een lage sociaaleconomische status eerder meer sociale contacten zullen onderhouden om andere factoren te compenseren.

5.2 Discussie

In dit onderzoek werd verwacht dat een sterke sociale cohesie in een buurt leidt tot een positievere veiligheidsbeleving in de wijk. Deze verwachting is gebaseerd op bevindingen uit literatuur over sociale cohesie en haar relatie met

veiligheidsbeleving. Op basis van deze verwachting zijn in hoofdstuk 2 ook hypothesen opgesteld die een positieve relatie zouden doen verwachten tussen sociale cohesie, de drie componenten van sociale cohesie en veiligheidsbeleving. Twee van de drie hypothesen konden op basis van een significante negatieve correlatie worden verworpen. Dat de resultaten van dit onderzoek de gevonden literatuur niet onderbouwen maar juist tegenspreken is niet het resultaat dat van te voren verwacht werd. Zoals genoemd kan deze tegenspraak onder andere worden veroorzaakt door het feit dat in dit onderzoek de invloed van sociale cohesie op de veiligheidsbeleving wordt onderzocht en niet zoals in de meeste eerdere onderzoeken de onveiligheidsgevoelens. Wellicht is het voor een vervolgstudie interessant om te bekijken of er ook daadwerkelijk verschil is tussen de invloed van sociale cohesie op onveiligheidsgevoelens en veiligheidsbeleving.

Een voordeel is de dataset die gebruikt is. De Integrale Veiligheidsmonitor staat bekend als een betrouwbaar en actueel bevolkingsonderzoek en ook de omvang van het aantal respondenten en de verdeling daarvan is een voordeel. In totaal zijn er 3563 respondenten uit de gemeente Hengelo die goed verdeeld zijn over de verschillende wijken (zie hiervoor tabel 4.1 en de bijlage).

Tot slot dient te worden opgemerkt dat uit onderzoek ook wordt geconcludeerd dat individuele kenmerken van bewoners van belang zijn voor de sociale cohesie in een wijk. Door Wittebrood en van Dijk (2007) wordt geconstateerd dat juist de individuele kenmerken de verklaring zijn voor verschillen tussen wijken. Zo zijn oude mensen minder mobiel en daarom meer op de wijk georiënteerd en is van hoogopgeleide mensen bekend dat voor hen de wijk meestal minder van belang is voor hun sociale contacten. Een relatieve oververtegenwoordiging van een bepaalde groep kan dus voor verschillen tussen wijken zorgen (van Bergeijk et al., 2008). In een onderzoek is het daarom ook aan te raden rekening te houden met de individuele kenmerken van bewoners, iets wat in dit onderzoek niet is gebeurd gezien de beperkte tijd.

5.3 Aanbevelingen

Naar aanleiding van dit onderzoek kunnen een aantal aanbevelingen worden gedaan.

- Uit de wijkprogramma's van de wijken van Hengelo, die in hoofdstuk 4 uiteen zijn gezet, blijkt dat in die wijken waar ook aandachtsbuurten gelegen zijn meer programma's en activiteiten worden opgezet ter bevordering van de sociale cohesie en de leefbaarheid in de wijk. Dit is gezien de problemen die spelen in deze aandachtsbuurten een logische stap, maar zorgt er wel voor dat in de overige wijken betrekkelijk minder wordt omgekeken naar het welzijn in de buurt. Dit beleid is een logische oorzaak van het feit dat in de aandachtsbuurten hogere waarden van sociale cohesie zijn gevonden; hier wordt er immers ook meer in geïnvesteerd door de gemeente. Het is daarom gezien de resultaten van dit onderzoek aan te raden om niet alleen activiteiten en programma's in te zetten in de aandachtsbuurten, maar er ook voor te zorgen dat er in de overige wijken en buurten de mogelijkheid is om de sociale samenhang in deze wijken te stimuleren middels deze activiteiten.

- Zoals genoemd in het vorige punt wordt door de gemeente veel in de aandachtsbuurten geïnvesteerd om hier de sociale samenhang te bevorderen. Gezien de resultaten van dit onderzoek blijkt dit ook daadwerkelijk zijn vruchten af te werpen, helaas bereikt de gemeente hier niet mee dat de veiligheidsbeleving ook vergroot wordt: deze blijkt het laagst te zijn in de aandachtsbuurten. Sociale cohesie lijkt door de gemeente als buffer te worden gebruikt voor de negatieve effecten van de sociaaleconomische achterstand van de buurt op onder andere de problemen ten aanzien van de veiligheid en leefbaarheid. Op die manier lijkt de sociale cohesie in de vorm van contacten en vriendschappen in de buurt de bewoners te beschermen tegen de negatieve effecten van wonen in aandachtsbuurten. Wat hiermee uit het oog wordt verloren is dat hiermee de problematiek omtrent de lage veiligheidsbeleving in dergelijke wijken nog niet wordt opgelost. De gemeente moet zich daarom realiseren dat het investeren in sociale cohesie nog niet de oplossing is voor de veiligheidsproblematiek in de wijk. Het direct meer investeren in een hogere

veiligheidsbeleving lijkt vanzelfsprekender; men kan hiermee bijvoorbeeld denken aan meer inzet van politie in de wijk. Bewoners van achterstandswijken schakelen minder snel politie en andere instanties in om deze bij hun problemen te betrekken. Ze hebben weinig contact met en vertrouwen in de lokale overheid en doorgaans voelen zij zich vervreemd van politie en justitie (van Stokkom en Toenders, 2010). Vélez (2001) concludeert dat het in die wijken sterker inzetten op publieke sociale controle loont. Uit haar onderzoek in Chicago is gebleken dat goede contacten met politie en andere professionals de misdaad en angstgevoelens kunnen verminderen. De sleutel voor meer veilige buurten komt voort uit het vermogen van bewoners om samen te werken met deze krachtige buiteninstituten (van Stokkom en Toenders, 2010). Ook Carr (2005) schrijft in zijn onderzoek dat niet private sociale controle ertoe doet, maar controle op publiek niveau (politie) en wijkniveau (buurtorganisaties). Op grond van een etnografische studie in Bellway (Chicago) concludeert hij dat betrokkenheid bij misdaadpreventie niet voortkomt uit hechte bindingen tussen bewoners, dus door een sterke sociale cohesie, maar door de politie wordt gefaciliteerd en gecreëerd. Carr vindt dat het belang van sociale cohesie voor misdaadpreventie te veel wordt benadrukt. Participatie van bewoners is volgens hem geen noodzakelijk gevolg van sociale cohesie, laat staan het implementeren van sociale cohesie in een buurt. Controle is eerder gebaseerd op collectieve acties door actieve bewoners. Vaak heeft een kleine kern van bewoners in een buurt een lange geschiedenis van activisme. Door het ondersteunen van deze groep door politie en andere instanties wordt de veiligheid in de wijk bevorderd, bijvoorbeeld door het opzetten van projecten als 'Nachtwacht' in de binnenstad van Hengelo.

- Uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau is gebleken dat tussen 1998 en 2008 de situatie in probleemwijken nauwelijks is verbeterd (Wittebrood et al., 2011). Tegen de verwachting in lijken de aanwezigheid van sport- en speelvelden en meer groen in de wijken de leefbaarheid en veiligheid nauwelijks te verbeteren. Mogelijk komt dit doordat deze velden (nieuwe) gebruikers aantrekken die voor overlast zorgen, waardoor de veiligheidsbeleving negatief wordt beïnvloed. Het opzetten van deze velden

werkt de sociale cohesie positief in de hand, er is namelijk weer een plek en een mogelijkheid om elkaar te ontmoeten, maar kan voor omstanders de veiligheidsbeleving negatief beïnvloeden. Het is voor de gemeente van belang dat zij controleert of deze velden wel juist gebruikt worden en geen broedplaats worden voor criminaliteit en hangjeugd. Iedere wijk en aandachtsbuurt vraagt immers weer om andere maatregelen.

Literatuur

Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge, MA: Perseus Books.

Arum, S. van, Uytterlinde M., Sprinkhuizen, A. (2009) *Sociale samenhang: buurtgebonden bewonersbetrokkenheid & overbruggende contacten, een verkenning*. Movisie: Utrecht.

Beckhoven, E. van, van Kempen, R. (2002). *Het belang van de buurt: de invloed van herstructurering op activiteiten van blijvers en nieuwkomers in een Amsterdamse en Utrechtse buurt*, DGW/Nethur Partnership, Den Haag/Utrecht.

Beckhoven, E. van & R. van Kempen (2006), *Towards more social cohesion in large post-second world war housing estates? A case study in Utrecht, the Netherlands*. *Housing Studies*, 21 (4), pp. 477-500.

Bergeijk, E. Van, Kokx, A., Bolt, G., van Kempen, R. (2008). *Helpt herstructurering? Effecten van stedelijke herstructurering op wijken en bewoners*. Delft: Eburon.

Boers, J., Steden, R. van & J.C.J. Boutellier (2008). 'Het effect van positieve en negatieve factoren op veiligheidsbeleving: een kwantitatieve studie onder inwoners van Amsterdam', *Tijdschrift voor Veiligheid*, 7 (3), 34-52.

Bolt, G. & R. Van Kempen (2008), *De mantra van de mix*. Utrecht: FORUM.

Bolt, G. & M. Torrance (2005), *Sociale cohesie en stedelijke herstructurering*. Utrecht/Den Haag: DGVH/NETHUR Partnership.

Boutellier, H. (2005b) *Meer dan veilig; over bestuur, bescherming en burgerschap*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Bovenkerk, F., K. Bruin, L. Brunt & H. Wouters (1985). *Vreemd volk, gemengde gevoelens. Etnische verhoudingen in een grote stad*. Meppel/Amsterdam: Boom.

Carr, P.J. (2005). *Clean Streets. Controlling Crime, Maintaining Order, and Building Community Activis*, New York University Press.

CDA, PvdA en Christenunie (2007). *Beleidsprogramma Kabinet Balkenende IV 2007-2011*. Ministerie van Algemene Zaken, Den Haag.

Fischer, C.S. (1982), *To Dwell Among Friends; Personal Networks in Town and City*. Chicago: The University of Chicago Press.

Gemeente Hengelo, afdeling Beleidsonderzoek en Geo Informatie (2012) *Dorpsanalyse Beckum, Oele en omgeving*.

Gijsberts, M., Vervoort, M., Havekes, E. & Dagevos, D. (2010). *Maakt de buurt verschil? De relatie tussen de etnische samenstelling van de buurt, interetnisch contact en wederzijdse beeldvorming*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Gorissen, I. (2011) *De veiligheid in de aandachtswijken onder de loep*. Sociaalbestek p. 31.

Granovetter, M. (1973). *The Strength of Weak Ties*. *American Journal of Sociology*, 78, 1360-1380.

Ham, M. van & P. Feijten (2008), *Who wants to leave the neighbourhood? the effect of being different from the neighbourhood population on wishes to move*. *Environment and Planning A*, 40, pp. 1151-1170.

Hart, J. de, Knol F, Maas - de Waal C, Roes T., *Zekere banden. Sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Den Haag: SCP, 2002.

Horst, H. van der, Kullberg, J. en Deben, L. (2001) *Wat wijken maakt*. DGVH/NETHUR, Delft.

Kearns, A., Forrest, R. (2000) *Social cohesion and multilevel urban governance*. *Urban studies*, 37(5-6), 995-1017

Kleinhans, R., H. Priemus & G. Engbersen (2007), *Understanding social capital in recently restructured urban neighbourhoods: two case studies in Rotterdam*. *Urban Studies*, 44 (5/6), pp. 1069-1091.

Kullback, S. (1959). *Information theory and statistics*. New York: John Wiley & Sons. (Republished in 1997 by Dover Publications, Inc).

Kullberg, J. (2006). *De tekentafel neemt de wijk. Beloften en beperkingen in de herstructurering van buurten*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Lancee, B. & J. Dronkers (2008), *Ethnic diversity in neighborhoods and individual trust of immigrants and natives: a replication of Putnam (2007) in a West-European country*. Paper for the International Conference on Theoretical Perspectives on Social Cohesion and Social Capital, Brussels, 15 May.

Lee, M.R. & T.L. Earnest (2003) *'Perceived community cohesion and perceived risk of victimization: a cross-national analysis'*. *Justice Quarterly*, 20(1), 131-157.

Maas-De Waal, C. & K. Wittebrood (2002), *Sociale cohesie, fysieke buurtkenmerken en onveiligheid in de grotere steden*. In: J. De Hart e.a. (red.), *Zekere banden. Sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Den Haag: SCP, pp.279-315.

Meertens, R.W., Y.R.A. Prins & B. Doosje (2006). *In iedereen schuilt een terrorist. Een sociaal-psychologische analyse van terroristische sekten en aanslagen*. Schiedam: Scriptum.

Ouwehand, A. & S. Davis (2004), Operatie geslaagd vervolgingreep noodzakelijk: evaluatieonderzoek naar de effecten van wijkaanpak in naoorlogse wijken in de jaren negentig. Gouda: Habiforum.

Pahl, R.E. (1991). The search for social cohesion. From Durkheim to the European Commission. In: Archives of European Sociology, jg. 32, nr. 2, p. 345-360.

Penninx, K. (1999). *De buurt voor alle leeftijden*. Utrecht: NIZW.

Pettigrew, T.F. (1998). *Intergroup Contact Theory*. Annual Review of Psychology, 49, 65-85.

Putnam, R.D. (2000). Bowling alone. The collapse and revival of American community. New York: Simon & Schuster.

Putnam, R. D. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century. the 2006 Johan Skytte Prize lecture. Scandinavian Political Studies, 30 (2), pp. 137-174.

Schnabel, P. (2000). Vergroting van maatschappelijke cohesie door versterking van de sociale infrastructuur. Probleemverkenning en aanzet tot beleid. In: R.P. Hortulanus en J.E.M. Machielse (red.), In de marge. Het sociaal debat, deel 1 (p. 21-34). Den Haag: Elsevier.

Schnabel, P., Bijl, R. & J. de Hart (red.), (2008) Betrekkelijke betrokkenheid, studies in sociale cohesie. Sociaal en Cultureel Rapport 2008. SCP-publicatie 2008/26. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Shaw, C. R. and H.D. McKay. (1942). Juvenile delinquency and urban areas; A study of rates of delinquents in relation to differential characteristics of local communities in American cities. Chicago: University of Chicago Press.

Sociaal en Cultureel Planbureau (2004). *In het zicht van de toekomst. Sociaal en Cultureel Rapport 2004*. Den Haag: SCP.

Stokkom, B. van & Toenders, N. (2010). *De sociale cohesie voorbij. Actieve burgers in achterstandswijken*. Amsterdam: Pallas.

Uitermark, J., J.W. Duyvendak & R. Kleinhans (2007), Gentrification as a governmental strategy: social control and social cohesion in Hoogvliet, Rotterdam. Environment and Planning A, 39 (1), pp. 125- 141.

Vanderveen, G.N.G. (2002). Beleving van veiligheid in de buurt, relatie tussen persoon, buurt en samenleving. *Tijdschrift voor Veiligheid & Veiligheidszorg*, 1 – 1.

Veldboer, L., R. Kleinhans & J.W. Duyvendak (2002), The diversified neighbourhood in Western Europe and the United States: how do countries deal with the spatial distribution of economic and cultural differences? *Journal of International Migration and Integration*, 3 (1), pp. 41-64.

Vélez, María B. (2001). "The Role of Public Social Control in Urban Neighborhoods: A MultiLevel Analysis of Victimization Risk." *Criminology* 39(4).

Verhagen, S. (2008). *Participatie en maatschappelijke ontwikkeling*. Openbare les juni 2008. Utrecht: Hogeschool Utrecht.

Villarreal, A. & Silva, B. F. A.(2006). Social Cohesion, Criminal Victimization and Perceived Risk of Crime in Brazilian Neighborhoods. *Social Forces* 84(3), 1725-1753. Oxford University Press.

Vreke, J., Salverda, I.E. en Langers, F. (2010) Niet bij rood alleen: buurtgroen en sociaal cohesive. Alterra rapport 2070, Wageningen University and Research, Wageningen, the Netherlands.

Welbions (2011) Wijkprogramma Binnenstad 2011.

Welbions (2011) Wijkprogramma Berflo Es 2011.

Welbions (2011) Wijkprogramma Groot Driene 2011.

Welbions (2011) Wijkprogramma Hasseler Es, Wonen/werken/weten en welzijn. 2012-2015.

Welbions (2011) Wijkprogramma Hengelose Es (specifiek gericht op de buurt Noord) 2011-2015.

Welbions (2011) Wijkprogramma Noord 2011. 2011-2015.

Welbions (2011) Wijkprogramma Wilderinkshoek 2010-2014.

Welbions (2011) Wijkprogramma Woolde 2011.

Wittebrood, K. & T. van Dijk (2007) Aandacht voor de wijk. Effecten van herstructurering op de leefbaarheid en veiligheid. Den Haag; Sociaal Cultureel Planbureau.

Wittebrood, K.A., Permentier, M. & Pinkster, F.M. (2011). *Wonen, wijken en interventies: krachtwijkenbeleid in perspectief*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Websites

<http://statline.cbs.nl>

<http://www.hengelo.nl/smartsite.dws?id=8695>

<http://www.nationaalkompas.nl/gezondheidsdeterminanten/omgeving/leefomgeving/sociale-cohesie/wat-is-sociale-cohesie>

<http://www.nationaalkompas.nl/gezondheidsdeterminanten/omgeving/leefomgeving/sociale-cohesie/sociale-cohesie-samengevat>

http://www.veiligheidsmonitor.nl/Publicaties/IVm_uitgelicht

<http://www.moaweb.nl/kenniscentrum/digitaal-woordenboek/o/onderzoek-1/cross-sectioneel-onderzoek>

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/aandachtswijken/40-aandachtswijken>

<http://www.invoeringwmo.nl>

<http://scorenindewijk.nl/nl/home/actueel/135-scoren-in-de-wijk-actief-in-hengelse-es>

<http://www.hetccv.nl/nieuws/2011/06/nauwelijks-verbetering-in-probleemwijken.html>

Bijlage 1 Tabellen SPSS

Primaire eenheid voor weging en publicatie

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Wijk Binnenstad	276	7,7	7,7	7,7
Wijk Hengelose Es	260	7,3	7,3	15,0
Aandachtsbuurt Hengelose Es Noord	187	5,2	5,2	20,3
Wijk Noord	292	8,2	8,2	28,5
Aandachtsbuurt Noord	221	6,2	6,2	34,7
Aandachtsbuurt Klein Driene	118	3,3	3,3	38,0
Wijk Hasseler Es	258	7,2	7,2	45,2
Wijk Groot Driene	243	6,8	6,8	52,1
Wijk Berflo Es	281	7,9	7,9	59,9
Aandachtsbuurt Berflo Es Zuid	191	5,4	5,4	65,3
Aandachtsbuurt Veldwijk Noord	75	2,1	2,1	67,4
Aandachtsbuurt Veldwijk Zuid	105	2,9	2,9	70,4
wijk Wilderinkshoek	305	8,6	8,6	78,9
wijk Woolde	227	6,4	6,4	85,3
wijk Slangenbeek	298	8,4	8,4	93,7
wijk Buitengebied	226	6,3	6,3	100,0
Total	3563	100,0	100,0	

Report

Primaire eenheid voor weging en publicatie		SocCohG	SocCohI	SocCohP	Socialecohesie1	VGB
Wijk Binnenstad	Mean	5,08	8,25	5,68	17,17	14,92
	N	276	276	276	276	276
	Std. Deviation	1,775	3,445	1,856	4,788	4,168
Wijk Hengelose Es	Mean	4,97	8,13	5,70	17,19	13,74
	N	260	260	260	260	260
	Std. Deviation	1,668	3,469	1,821	5,520	5,272
Aandachtsbuurt Hengelose Es Noord	Mean	5,24	8,99	5,89	18,13	12,65
	N	187	187	187	187	187
	Std. Deviation	1,981	3,745	1,912	5,908	5,829
Wijk Noord	Mean	4,59	7,84	5,45	16,78	13,46
	N	292	292	292	292	292
	Std. Deviation	1,697	3,519	1,909	5,995	5,218
Aandachtsbuurt Noord	Mean	5,19	8,51	5,73	17,33	14,42
	N	221	221	221	221	221
	Std. Deviation	1,707	3,117	1,736	4,273	4,855
Aandachtsbuurt Klein Driene	Mean	5,98	10,40	6,86	19,98	13,42
	N	118	118	118	118	118
	Std. Deviation	1,690	3,994	1,846	6,386	5,677
Wijk Hasseler Es	Mean	5,05	7,85	5,69	16,63	14,34
	N	258	258	258	258	258
	Std. Deviation	1,694	2,759	1,675	4,598	4,875
Wijk Groot Driene	Mean	5,14	8,51	5,92	17,25	13,98
	N	243	243	243	243	243
	Std. Deviation	1,772	3,349	1,740	5,117	5,063
Wijk Berflo Es	Mean	5,18	8,46	5,53	17,52	14,59
	N	281	281	281	281	281
	Std. Deviation	1,857	3,264	1,892	4,958	4,872
Aandachtsbuurt Berflo Es Zuid	Mean	4,80	8,25	5,45	17,37	14,30
	N	191	191	191	191	191
	Std. Deviation	2,020	3,748	1,817	5,956	4,939
Aandachtsbuurt Veldwijk Noord	Mean	5,79	9,61	6,35	19,03	14,07
	N	75	75	75	75	75
	Std. Deviation	1,961	2,977	1,885	4,932	5,458
Aandachtsbuurt Veldwijk Zuid	Mean	5,52	8,70	5,88	17,66	14,09
	N	105	105	105	105	105
	Std. Deviation	1,475	2,201	1,741	3,483	5,376
wijk Wilderinkshoek	Mean	4,98	7,62	5,47	16,19	13,65
	N	305	305	305	305	305
	Std. Deviation	1,510	2,500	1,562	3,647	5,127
wijk Woolde	Mean	4,82	7,96	5,56	16,86	14,82
	N	227	227	227	227	227
	Std. Deviation	1,606	3,425	1,745	5,273	4,803
wijk Slangenbeek	Mean	4,76	7,13	5,22	15,54	15,38
	N	298	298	298	298	298
	Std. Deviation	1,466	2,477	1,761	3,546	4,493
wijk Buitengebied	Mean	4,35	6,88	4,37	15,64	14,30
	N	226	226	226	226	226
	Std. Deviation	1,778	2,976	1,609	4,699	5,092
Total	Mean	5,00	8,13	5,58	17,02	14,19
	N	3563	3563	3563	3563	3563
	Std. Deviation	1,750	3,278	1,827	5,041	5,042

Bijlage 2 Fisher's Z toets

Binnenstad	-0,151	276	-41,676	0,00659376	1,819877645	1,819877645	0,58837395
Hengelse Es	-0,212	260	-55,12	0,011536833	2,99957663	2,99957663	0,235978784
Hengelse Es							1,1481596
Noord	-0,154	187	-28,798	0,003146385	0,58837395	0,58837395	
Wijk Noord	-0,203	292	-59,276	0,013342749	3,896082758	3,896082758	
*AB Noord	-0,076	221	-16,796	0,001067777	0,235978784	0,235978784	
Klein Driene	-0,429	118	-50,622	0,009730166	1,1481596	1,1481596	
Hasseler Es	0,023	258	5,934	0,000129955	0,033528479	0,033528479	
Groot Driene	-0,273	243	-66,339	0,016712842	4,061220622	4,061220622	
Berflo Es	-0,077	281	-21,637	0,001774502	0,498635182	0,498635182	
Berflo Es Zuid	-0,236	191	-45,076	0,00771415	1,473402744	1,473402744	
Veldwijk Noord	-0,181	75	-13,575	0,00069619	0,052214243	0,052214243	
Veldwijk Zuid	-0,13	105	-13,65	0,000703946	0,073914325	0,073914325	
Wilderinkshoek	-0,004	305	-1,22	1,85518E-06	0,000565831	0,000565831	
Woolde	-0,117	227	-26,559	0,002675583	0,607357408	0,607357408	
Slangenbeek	-0,148	298	-44,104	0,007384886	2,200696029	2,200696029	
Buitengebied	-0,153	226	-34,578	0,004537823	1,025547919	1,025547919	
		3563	-513,092		20,71513215	17,1430885	3,572043644
*Aandachtsbuurt			0,144005613		p=0,10tm0,15	p=0,05tm0,025	p>0,25

TRUE
2,718281828